

Univerzita Pardubice

Fakulta ekonomicko-správní

Vývoj zadluženosti obyvatelstva v ČR a EU

Bc. Aneta Tóthová

**Diplomová práce
2014**

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní
Akademický rok: 2013/2014

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE (PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONTU)

Jméno a příjmení: Bc. Aneta Tóthová
Osobní číslo: E12178
Studijní program: N6202 Hospodářská politika a správa
Studijní obor: Ekonomika veřejného sektoru
Název tématu: Vývoj zadluženosti obyvatelstva v ČR a EU
Zadávající katedra: Ústav ekonomických věd

Zásady pro vypracování:

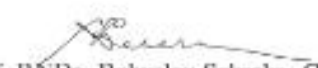
Cílem práce je analyzovat vývoj zadluženosti domácností a její vliv na změny ve spotřebě různých sociálně ekonomických skupin obyvatelstva.

Zásady:

- Teoretická východiska zadluženosti
- Analýza příčin a důsledků zadluženosti domácností
- Zpracování za sociální skupiny
- Komparace s vybranými zeměmi EU a světa

Rozsah grafických prací: -
Rozsah pracovní zprávy: cca 50 stran
Forma zpracování diplomové práce: tištěná/elektronická
Seznam odborné literatury:

JANÍČEK, Jeroným. Dluhová past. 1.vydání. Praha:Portál,2012.120 s. ISBN 978-80-262-0067-3.
KRÁLOVÁ,Lenka a kolektiv. Krotitelé dluhů. 1. vydání. Praha:Plot,2009. 168 s. ISBN 978-80-7428-017-7.
SAMUELSON, Paul A.,NORDHAUS, William D.,Ekonomie, Martin gregor et al., Vyd. 1.,Praha, NS Svoboda, 2007.xxiii, 775 s., ISBN 978-80-205-0590-3.
SMRČKA, Luboš. Osobní a rodinné finance. 1. vydání. Praha:Professional Publishing, 2007. 260 s. ISBN 978-80-86946-41-2.
SUTTON, Garrett. Jak se zbavit dluhů - Místo dluhů získejte dobrý kredit. 1. vydání. Prah: Pragma, 2010. 240 s. ISBN 978-80-73491-29-1.
Publikace ČSÚ
Úspory a zadluženost: ocitly se české domácnosti v dluhové pasti? ; Zprac. Drahomíra Dubská. - Praha : Český statistický úřad, 2008. - 26 s.; 30 cm. - (Souborné informace: 1. Analýzy)
ISBN 978-80-250-1743-2
Vývoj vybraných ukazatelů životní úrovně v České republice v letech 1993-2010. - 1. vyd. - Praha : Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky, 2011. - 89 s.; tabulky; 21 cm
ISBN 978-80-7421-030-3
Změny v sektoru domácností ČR v období 1995 až 2005 - úspory a zadluženost. - Praha : Český statistický úřad, 2005. - 33 s.; 47 grafů; 30 cm. - (Souborné informace. 15. Případové ("ad hoc") studie)
ISBN 80-250-1134-8

Vešoucí diplomové práce:
prof. RNDr. Bohuslav Sekerka, CSc.
Ústav ekonomických věd

Datum zadání diplomové práce: 1. října 2013
Termín odevzdání diplomové práce: 30. dubna 2014

doc. Ing. Barbora Mýtková, Ph.D.
děkanka

L.S.

doc. Ing. Jitka Vojtková, Ph.D.
vedoucí ústavu

V Pardubicích dne 1. října 2013

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 30. 4. 2014

Aneta Tóthová

PODĚKOVÁNÍ:

Tímto bych rád poděkovala svému vedoucímu práce prof. RNDr. Bohuslavu Sekerkovi, CSc. za jeho odbornou pomoc, cenné rady a poskytnuté materiály, které mi pomohly při zpracování diplomové práce. Dále bych ráda poděkovala svému snoubenci za nekonečnou trpělivost, rady a korekce. V neposlední řadě bych ráda poděkovala své rodině, za poskytnuté zázemí.

ANOTACE

Cílem práce je analyzovat vývoj zadluženosti českých domácností a vybraných domácností Evropské unie. Práce se skládá ze čtyř kapitol. První kapitola je věnována teoretickým východiskům zadluženosti, druhá kapitola se zabývá analýzou příčin a důsledků zadluženosti domácností. Třetí kapitola zpracovává danou problematiku za sociální skupiny a poslední kapitola se věnuje komparaci českých domácností s vybranými domácnostmi Evropské unie.

KLÍČOVÁ SLOVA

Domácnost, dluh, úvěr, zadluženost, hypotéka, spotřebitelský úvěr.

TITLE

Indebtedness of population in the Czech Republic and the EU

ANNOTATION

The goal is to analyze the development of Czech household debt and selected households of the European Union. The work consists of four chapters. The first chapter is devoted to the theoretical background of the debt, the second chapter analyzes the causes and consequences of household debt. The third chapter prepares the issue for social groups, and the last chapter is devoted to a comparison of Czech households with selected households in the European Union.

KEYWORDS

Household, debt, loan, indebtedness, mortgage, consumer credit

OBSAH

ÚVOD	11
1 TEORETICKÁ VÝCHODISKA ZADLUŽENOSTI	12
1.1 VYMEZENÍ POJMU DOMÁCNOSTÍ	12
1.2 EKONOMICKÉ POJETÍ DOMÁCNOSTÍ.....	13
1.3 NOVODOBÁ HISTORIE ZADLUŽENÍ.....	15
1.4 DLUH.....	16
1.5 MĚŘENÍ ZADLUŽENOSTI DOMÁCNOSTÍ.....	17
1.6 VÝVOJ ZADLUŽENOSTI ČESKÝCH DOMÁCNOSTÍ	18
2 ANALÝZA PŘÍČIN A DŮSLEDKŮ ZADLUŽENOSTI DOMÁCNOSTÍ	22
2.1 PŘÍČINY ZADLUŽOVÁNÍ.....	22
2.2 ÚVĚRY	26
2.2.1 <i>Spotřebitelské úvěry</i>	27
2.2.2 <i>Hypotéční úvěry</i>	30
2.2.3 <i>Stavební spoření a úvěry ze stavebního spoření</i>	33
2.2.4 <i>Další typy úvěrů</i>	34
2.3 SHRNUTÍ ÚVĚRŮ.....	34
2.4 DŮSLEDKY ZADLUŽENÍ	39
2.4.1 <i>Úvěry se selháním</i>	40
2.4.2 <i>Exekuce</i>	43
2.4.3 <i>Osobní bankrot</i>	46
3 ZPRACOVÁNÍ ZA SOCIÁLNÍ SKUPINY	49
3.1 SOCIÁLNÍ VYLOUČENÍ Z DŮVODU PŘEDLUŽENÍ	49
3.2 EVROPSKÝ ROK BOJE PROTI CHUDOBĚ A SOCIÁLNÍMU VYLOUČENÍ	50
3.3 DOMÁCNOSTI DLE ČSÚ	50
3.4 EU-SILC: ŽIVOTNÍ PODMÍNKY	51
4 KOMPARACE S VYBRANÝMI ZEMĚMI EU	58
4.1 ZÁKLADNÍ MAKROEKONOMICKÉ CHARAKTERISTIKY VYBRANÝCH ZEMÍ.....	58
4.2 OBJEMY ÚVĚRŮ VYBRANÝCH DOMÁCNOSTÍ V EU	59
4.3 ZADLUŽENÍ VYBRANÝCH DOMÁCNOSTÍ EU K HDP	62
ZÁVĚR.....	64
POUŽITÁ LITERATURA	65

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Zadlužení domácností od roku 1993 - 2013	19
Tabulka 2: Predikce od roku 2014 do roku 2020	21
Tabulka 3: Meziroční tempa růstu u spotřebitelských účelových úvěrů, za každý měsíc od roku 1997 do roku 2013	29
Tabulka 4: Výstup z Anovy	29
Tabulka 5: Tukeyho test	30
Tabulka 6: Meziroční změny u pohledávek z karet, účelových a neúčelových spotřebitelských úvěrů za roky 2002 - 2012	38
Tabulka 7: Meziroční změny u hypotečních úvěrů a úvěrů ze stavebního spoření za roky 2002 - 2012	39
Tabulka 8: Meziroční tempo růstu selhání u spotřebitelských úvěrů obojího typu a u hypotečních úvěrů za roky 2002 - 2012	42
Tabulka 9: Celkový počet nařízených exekucí za roky 2001 - 2012	45
Tabulka 10: Vykonané a nařízené exekuce za roky 2009 - 2012	46
Tabulka 11: Zachycení počtu osobních bankrotů a počtu návrhů na ně za období 2012 - 2013	48
Tabulka 12: Počet domácností v ČR za roky 2005 – 2012 dle osoby v čele	53
Tabulka 13: Domácnosti podle osoby v čele, které mají problém, vycházet s příjmem, v procentech	54
Tabulka 14: Domácnosti, dle osoby v čele, považující půjčky za finanční zátěž, v procentech	55
Tabulka 15: Domácnosti, dle osoby v čele, které měli problémy se splácením hypotéky, v procentech	56
Tabulka 16: Makroekonomické ukazatele vybraných zemí	58
Tabulka 17: Test normality	61
Tabulka 18: Korelační analýza	61

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1: Celkový objem zadlužení domácností v letech 1990 - 1993.....	20
Graf 2: Predikce zadluženosti domácností do roku 2020	21
Graf 3: Znázornění relativních podílů na celkovém zadlužení domácností na spotřebu, bydlení a ostatní výdaje, u bank	23
Graf 4: Zobrazení relativních podílů na celkové zadluženosti na ostatní výdaje, bydlení a na spotřebu u ostatních finančních institucí	24
Graf 5: Celkové zadlužení domácností v rozčlenění na ostatní výdaje, výdaje na spotřebu i bydlení u bank i jiných finančních institucí.....	25
Graf 6: Zobrazení meziročních temp růstu u výdajů na spotřebu, bydlení a ostatních výdajů	26
Graf 7: Znázornění klesajících úrokových sazeb u hypotečních úvěrů.....	32
Graf 8: Znázornění úroků u nejčastějších typů úvěrů	35
Graf 9: Relativní podíly nejčastějších typů úvěrů na celkovém zadlužení.....	36
Graf 10: Podíl jednotlivých úvěrů na celkovém zadlužení domácností	37
Graf 11: Graf zachycuje hrubé národní úspory spolu s celkovou zadlužeností domácností....	40
Graf 12: Zobrazení celkových úvěrů se selháním za roky 2002 - 2012	41
Graf 13: Meziroční tempo růstu celkových úvěrů se selháním za roky 2002 - 2012.....	41
Graf 14: relativní podíly úvěrů se selháním za roky 2002 - 2012	42
Graf 15: Počet nařízených exekucí	45
Graf 16: Vývoj domácností dle osoby v čele za roky 2005 – 2012	53
Graf 17: Objemy úvěrů vybraných domácností EU v letech 2004 a 2012 v Eurech na obyvatele.....	60
Graf 18: Zadlužení vybraných domácností k HDP	62

SEZNAM ILUSTRACÍ

Obrázek 1: Ekonomický koloběh	14
-------------------------------------	----

SEZNAM ZKRATEK A ZNAČEK

ČNB	Česká národní banka
ČR	Česká republika
ČSÚ	Český statistický úřad
EU	Evropská unie
EU-SILC	European Union – Statistics on Income and Living Conditions
HDP	Hrubý domácí produkt
IČO	Identifikační číslo osoby
RPSN	Roční procentní sazba nákladů
Sb.	Sbírka zákonů
USA	United States of America

ÚVOD

Problematika zadlužování českých domácností je relativně novodobá záležitost. České domácnosti se začaly zadlužovat až na konci 90. let 20. století. Od té doby jejich tempo zadlužování stále roste, což mělo za následek překročení hranice jednoho bilionu korun v roce 2008. Ani výhled do budoucna nenaznačuje rapidní zpomalení zadluženosti českých domácností.

Každý rok tak narůstají objemy úvěrů, které si české domácnosti berou. Zároveň však roste i počet úvěrů se selháním a tím pádem i počet exekucí a osobních bankrotů.

Nastolený trend zadluženosti roste převážně u nízkopříjmových skupin obyvatel, které jsou více náchylné k zadlužování, a to z toho důvodu, že mají nižší příjmy a tím pádem i menší úspory než vysokopříjmové skupiny obyvatel. U těchto skupin obyvatel se také nejvíce projevují problémy se splácením úvěrů.

Cílem práce je analyzovat zadluženost domácností České republiky a vliv tohoto zadlužení na změny ve spotřebě různých sociálních skupin obyvatelstva. Text práce je rozčleněn do čtyř kapitol. První kapitola se zabývá teoretickými východisky zadluženosti. Kapitola obsahuje vymezení pojmu domácnost dle občanského zákoníku i dle terminologie České národní banky, definuje pojem dluh. Závěr kapitoly je věnován historickému zadlužování českých domácností, až po predikci zadlužování do roku 2020.

Druhá kapitola se věnuje analýze příčin a důsledků zadlužení. Dále se kapitola věnuje problematice úvěrů a úvěrům se selháním, které často vyústí v osobní bankroty a exekuce.

Třetí kapitola je zaměřena na zpracování za sociální skupiny. Cílem kapitoly je definovat problematiku předlužení a Evropský rok boje proti chudobě. V závěru kapitoly je věnována pozornost povinnému šetření s názvem EU-SILC: Životní podmínky, které definuje mimo jiné i problémy se splácením úvěrů.

Poslední kapitola je věnována komparaci s vybranými zeměmi EU, kde jsou nejprve vybrané země charakterizovány dle některých makroekonomických ukazatelů a následně jsou tyto země porovnávány na základě objemů úvěrů na obyvatele. Poslední porovnání je věnováno zadlužení vybraných domácností EU k HDP.

Práce byla vypracována převážně z odborné literatury, odpovídající legislativy, databází Eurostatu, České národní banky a českého statistického úřadu.

1 TEORETICKÁ VÝCHODISKA ZADLUŽENOSTI

V této kapitole je třeba vymezit dva pojmy – dluh a domácnosti. Domácnosti hrají významnou roli v ekonomice, vstupují na trh, kde nabízejí své výrobní faktory (převážně práci), za které dostávají důchod. Tento důchod následně přerozdělují tím, že si obstarávají statky a služby. Tímto procesem domácnosti podporují růst produkce firem a investice.

Zadlužování je proces, který trvá již několik tisíc let.

Proto se není čemu divit, že zadlužení českých domácností stále roste. Predikce do roku 2020 bohužel neukazuje na zastavení růstu zadlužování českých domácností, no pozitivní je aspoň fakt, že tempo růstu zadlužování se zpomaluje.

1.1 Vymezení pojmu domácností

Starý občanský zákoník vymezoval paragrafem 115 domácnosti jako „*Osoby, které spolu trvale žijí a společně uhrazují náklady na své potřeby*“ [51]. V domácnosti jsou tedy podle této definice minimálně dvě fyzické osoby, které spolu žijí a sdílejí spolu i celý nebo částečný finanční příjem, který používají na placení svých společných potřeb a závazků.

Zákon č. 89/2012, tedy nový občanský zákoník, pojem domácnost neobsahuje. Pojem domácnost je v zákonu několikrát zmiňován, a to i v modifikované podobě typu společná domácnost, rodinná domácnost, spotřebitelova domácnost, nájemcova domácnost, pěstounova domácnost, ovšem definice domácnosti chybí [52].

Případným zavedením obecné definice domácnosti do nového občanského zákoníku se zabývali členové expertní skupiny Ministerstva spravedlnosti, na jednání dne 7. 12. 2012. Došli však k závěru, že nový občanský zákoník neobsahuje tuto definici z důvodu, že pojem je chápán ve dvou významech (jako pospolitost spolužijících osob i jako zařízené obydlí). Konkrétní význam by měl vyplývat z kontextu každého ustanovení, a tak není potřeba obecnou definici zavádět [25].

Určitou definici domácnosti lze najít i v zákonu č. 586/1992 Sb., o daních z příjmu, kde jsou v paragrafu 21e definovány společně hospodařící domácnosti jako společenství fyzických osob, které spolu trvale žijí a společně uhrazují náklady na své potřeby [54].

Podle metodiky České národní banky (ČNB) sektor Domácnosti zahrnuje:

a) Jednotlivce nebo skupiny jednotlivců jako konečných spotřebitelů - malá skupina osob, které spolu bydlí, společně užívají určité druhy zboží a služeb (zejména potraviny a bydlení) a

společně se podílejí na některém nebo na všech svých důchodech. K tomuto pojetí je možné připojit i kritérium existence rodiny nebo citových vztahů, které tuto skupinu spojují;

b) Jednotlivce nebo skupiny jednotlivců jako podnikatelů - fyzické osoby podnikající podle živnostenského zákona, či jiných právních předpisů a nezapsané v obchodním rejstříku (živnostníci, zemědělci, soukromí lékaři, auditoři, daňoví poradci, právníci, umělci apod.). Jsou tržním výrobcem, produkují zboží a finanční nebo nefinanční služby a jejich firmy nejsou zařazeny v sektorech nefinančních podniků nebo finančních institucí;

c) Jednotlivci nebo skupiny jednotlivců, jejichž hlavní funkcí je spotřeba, kteří však produkují zboží (např. zeleninu, ovoce aj.) a nefinanční služby pro vlastní konečné užití;

d) Osoby trvale žijící v institucích, kteří jsou téměř či úplně bez práva v ekonomickém a jiném rozhodování, tj. osoby trvale žijící v domovech důchodců, dlouhodobě ležící pacienti v nemocnicích, členové náboženských řádů žijící v kláštorech a dlouhodobě odsouzení. U těchto osob se předpokládá, že vytvářejí dohromady jednu domácnost; tj. jednu institucionální jednotku.

Sektor domácností se dále rozděluje podle převažujícího důchodového zdroje do subsektorů:

- zaměstnavatelé a ostatní osoby samostatně výdělečně činné;
- zaměstnanci;
- příjemci důchodů z vlastnictví;
- příjemci dávek důchodového zabezpečení;
- příjemci ostatních transferových důchodů;
- ostatní domácnosti.

Kritériem rozdělení domácností do subsektorů je nejvyšší zdroj z celkového souhrnu všech typů důchodů, které domácnost obdrží.

1.2 Ekonomické pojetí domácností

Domácnosti patří mezi ekonomické subjekty. Hrají významnou roli v mikroekonomii. Domácnosti ovlivňují ekonomiku jako spotřebitelé, pracovníci a podnikatelé v malých firmách, většinou rodinných, které vlastní jako fyzické osoby s IČO. [3, str. 1]. Nejlépe lze domácnosti charakterizovat na jednoduchém ekonomickém koloběhu.

Obrázek 1: Ekonomický koloběh

Zdroj: [20]

Obrázek č. 1 názorně ukazuje, že domácnosti jsou velice důležité z hlediska ekonomiky. Můžeme vidět, že domácnosti figurují na trhu zboží a služeb jako spotřebitelé, tzn., že poptávají statky a služby, za které utrácejí svůj důchod. Důchod získávají za pronajmutí svých výrobních faktorů – převážně práce, půdy a kapitálu na trhu výrobních faktorů [5, str. 25-41]

Příjmy domácností tvoří osobní příjem, který v sobě zahrnuje pracovní příjem, příjem z majetku a vládní transferové platby. Po zaplacení daní domácnostem zůstane disponibilní příjem. Při měření nerovností je potřeba se zabývat rozdíly v příjmech domácností a jednotlivců.

Jednou z hlavních příčin nerovnosti příjmů je nerovné vlastnictví majetku. Lidé, kteří jsou velice bohatí, ať už z důvodu dědictví, díky svým schopnostem anebo prostě díky svému štěstí, si těchto příjmů užívají. Mohou si žít nad úroveň běžných a průměrných domácností a netíží je zadlužení. Zatímco nemajetní, kteří se snaží žít mnohdy na alespoň společensky přijatelné úrovni, se zadlužují.

V tržních ekonomikách, tedy i u nás, se majetek rozděluje nerovnoměrně.

Velkým problémem je nerovnost v oblasti pracovních příjmů, které vznikají v důsledku rozdílných schopností a kvalifikace, vzdělání a náročnosti práce. Asi nejdůležitější roli v nerovnosti příjmů hrají profese. Nekvalifikovaní zaměstnanci v oboru služeb, výpomocné a úklidové práce a obsluhy v rychlých občerstveních, mají nejnižší platy. Musí se ve svých životech uskomňovat a podléhají většímu zadlužení, většinou neuváženému.

Zatímco lidé s vysokoškolským vzděláním, profesionálové s vysokými platy jsou méně náchylní k zadlužování.

Důvodem nerovností u pracovních příjmů je především investice do lidského kapitálu, schopnosti jedince.

Další částí nerovností vedle nerovnosti pracovních příjmů jsou nerovnosti majetkových příjmů. Ty se skládají z příjmů aktiv jako akcie, nemovitosti či obligace. Většina bohatých lidí má příjem právě z těchto majetků. Zatímco na druhé straně nemajetní lidé vlastní pouze málo, nebo žádná finanční aktiva a tak jim z nich nemohou žádné příjmy plynout [5, str. 382 – 392].

1.3 Novodobá historie zadlužení

Do první poloviny 20. století se zadlužování domácností jevílo jako málo přípustné. Velký dluh byl považován za špatný (kromě zadlužení kvůli podnikání). Byla-li rodina více zadlužená, poukazovalo to na její poskvněnost, vnitřní prohnílost. Toto se ovšem změnilo po 2. světové válce. V západní Evropě v 50. letech 20. století stát, podnikatelé, domácnosti i jednotlivci začali čím dál více využívat půjček. Čím více se přibližovalo nové století, tím více se domácnosti zadlužovaly, převážně kvůli tomu, aby se v nové a moderně smýšlející době a ekonomice vyrovnali chudší a střední vrstvy těm bohatším. Započal boom vlastního bydlení na úvěr, bankovní systémy začaly díky rozsáhlým vládním programům nabízet dotované půjčky pro mladé rodiny a dotované hypotéční úvěry. Tyto události ze strany státu měly za následek zvýšený růst zadlužení u rodin a občanů.

Jinak tomu však bylo u nás a ostatních zemí postkomunistického bloku. Domácnosti těchto zemí se až do 90. let 20. století zadlužovaly velice málo. „*Těžko říci, zda by existovala poptávka, v principu ale nebyla vlastně žádná opravdová nabídka*“ [7, str. 384]. Na konci roku 1990 měly domácnosti v České republice podle statistik České národní banky celkové přijaté úvěry ve výši 31,75 mld. Kč, přičemž převážná většina z této sumy byly státem organizované novomanželské půjčky, popř. státem organizované půjčky na individuální bytovou výstavbu [7, str. 385]. Klasický spotřební úvěr de facto ani neexistoval. Avšak po pádu komunistického režimu Česká republika, i ostatní země postkomunistického bloku začaly domácnosti ze Západu dohánět neuvěřitelnou rychlostí a česká společnost, stejně tak jako společnost všech postkomunistických zemí nebyla na takové masivní přijímání úvěrů a zadlužování připravena. Domácnosti České republiky stále nejsou se zadlužeností na takové úrovni jako domácnosti západních sousedů, ale tempem, jakým se zadlužují, je brzy doženou.

1.4 Dluh

Dluh lze definovat jako břemeno, které vzniká dlužníkovi, když přijme úvěr [7, str. 384].

Lze rozeznat dva typy dluhů – dobré dluhy a špatné dluhy. „Dobré“ dluhy pomáhají bohatnout, jelikož dlužnou částku za nás splácí někdo jiný (například při koupi nemovitosti, která slouží k následnému pronájmu. V tom případě se dluh splácí z nájmu za tuto nemovitost), zato „špatné“ dluhy pomáhají chudnout. „Špatné“ dluhy splácí domácnosti sami (půjčka na pořízení nové televize, auta, apod.). Fiskálně zodpovědné domácnosti využívají dluhy ve svůj prospěch, rozšiřují jejich pomocí své bohatství. Naopak fiskálně nezodpovědné domácnosti se kvůli dluhům často dostávají do problematických životních situací.

„Špatné“ dluhy negativně ovlivňují psychiku dlužníků. S dluhy jsou lidé více nervózní, podráždění. Stres z dluhů a z jejich splácení se negativně odráží na zdraví. Debaty o dluzích narušují i rodinný život. Dluhy jsou jedním z častých důvodů rozvratu manželství. Pokud má domácnost dobrou finanční bilanci, nijak to chod rodiny neovlivňuje. Pokud má však domácnost špatnou finanční bilanci, ovlivňuje to její fungování, většinou negativně [8].

Většina autorů ve svých knihách píše, že půjčka na vlastní bydlení je dluhem „dobrým“. Ovšem najdou se i tací, kteří tvrdí, že půjčka na vlastní bydlení je dluhem „špatným“, sice ne tak špatným jako například půjčka na spotřební zboží či dovolené, ale stejně je potřeba ji splácet ze svých financí.

Jako dlužníka lze charakterizovat osobu, která nedostála svým závazkům. Osobu, která vydělává určité množství peněz, ale ještě větší množství peněz každý měsíc utrácí. Na své potřeby si půjčuje a tím pádem se zadlužuje [4, str. 8-9].

Rozeznáváme 4 typy dlužníků [8, str. 19]:

- Snílci;
- Marnotratníci;
- Požitkáři;
- Vítězové.

Snílci jsou lidé, kteří si myslí, že si díky úvěrům mohou dovolit vše. Nehledí na celkovou výši dluhu, nýbrž na malé splátky. Nevidí, kolik peněz zaplatí navíc. Marnotratníci berou utrácení jako vykoupení ze svého nešťastného života. Novými věcmi naplňují prázdnotu, které je trápí. Ovšem s každou další slabou chvilkou, dluhy narůstají. Požitkáři jsou osoby,

kteří dokáží vyčkat, odříkat si věci. Tito lidé jsou pak v životě spokojenější, úspěšnější. Vítězové dokáží dluh využít ve svůj prospěch. Vědí, že [8, str. 22]:

- Banky vydělávají na půjčování peněz. Je to jejich byznys;
- Banky mohou přijít o peníze, když dávají půjčky lidem nebo na projekty, které se jim nevrátí. I banky musejí půjčovat obezřetně;
- Banky rády půjčují, když mají k dispozici jistinu nebo nějakou zástavu, mohou si tak pojistit své peníze;
- Hypoteční úvěry jsou pro banku bezpečné, protože pozemky a domy nabízejí skvělou jistinu;
- Na určitých půjčkách banky svůj podíl nedostanou. Úvěroví vítězové, kteří rozumí tomu, jak funguje systém, a používají úvěry ve svůj prospěch, vydělají mnohem více peněz, než si banky vůbec dokážou představit.

1.5 Měření zadluženosti domácností

Existují tři metody, které měří zadluženost domácností.

První metoda porovnává objem přijatých úvěrů v aktuální výši k finančnímu majetku rodin v aktuální výši. Finančním majetkem rodin se rozumí bankovní vklady, podílové listy, držené akcie, držené obligace, aj. Výsledná zadluženost je udávána v procentech objemu finančního majetku. Zjednodušeně řečeno se metodou rozumí schopnost domácnosti uhradit jednorázově veškerý aktuální dluh při využití veškerého finančního majetku (tato metoda nezahrnuje movitý a nemovitý majetek rodiny).

Druhá metoda sleduje podíl dluhové služby na disponibilním důchodu domácností (příjmy domácností po odečtení daně). Jinými slovy kolik z celkového příjmu musí domácnosti zaplatit na splacení jistiny i úroků z úvěrů.

Poslední metoda sleduje podíl objemu dluhu na ročním disponibilním důchodu domácností. Jedná se tedy o porovnání celkového objemu přijatých úvěrů s celkovým ročním čistým příjmem domácností.

Metody se často prolínají. Navíc je složitá komparace, jelikož v jednotlivých zemích jsou pojmy definovány různě. V poslední době se však prosazuje především třetí způsob měření zadluženosti domácností [7, str. 371 – 372].

1.6 Vývoj zadluženosti českých domácností

Nadměrné zadlužování českých domácností začalo přibližně okolo roku 2001. Smrčka v jedné ze svých knih tvrdí že: „*Od počátku transformace ekonomiky do konce roku 1999 totiž vzrostly půjčky domácnostem jen 3,4 násobně – ale pozor, celý tento skok se odehrál v období 1990 – 1994. Od počátku roku 1995 až do konce roku 1999 přibyla k celkovému objemu úvěrů domácnostem jedna jediná miliarda: půjčky domácnostem vzrostly z 107,85 mld. na 108,86 mld. Od roku 2000 do konce roku 2005 však zvýšily svůj objem 3,8 násobně*“ [6, str. 90]. Tento rostoucí trend pokračoval a pokračuje dodnes.

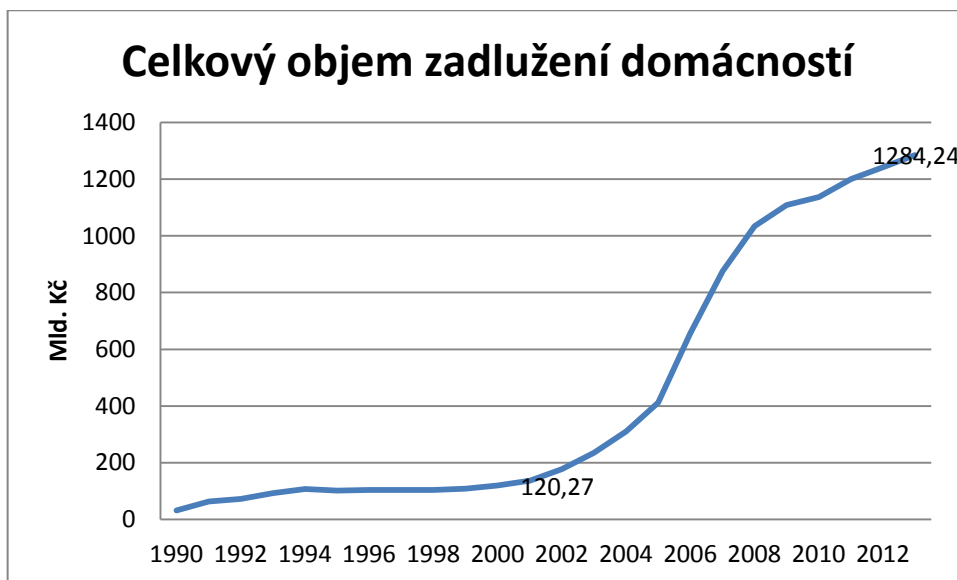
Z tabulky č. 1 lze jednoznačně vyčíst, že růst zadlužování českých domácností do roku 1999 byl velice pomalý a střídmý. Jsou zde vidět patrné zvýšené výdaje domácností ke vzniku České republiky, ovšem v dalších letech je růst zadlužení domácností malý někdy i záporný. Zatímco zadlužení od roku 1993 do roku 1999 vzrostlo pouze 1,17x, zadlužení od roku 1999 do roku 2007 vzrostlo 8,04x, což můžeme přičíst boomu půjček nového tisíciletí. V roce 2008 je patrný vliv finanční krize a s tím spojený i menší růst zadlužování a od roku 2009 domácnosti navyšují své dluhy čím dál méně finančními prostředky od bank a jiných finančních institucí. Meziroční tempo růstu v letech 1993 – 2013 postupně kleslo z 16,2 % na 3,3 %.

Tabulka 1: Zadlužení domácností od roku 1993 - 2013

Rok	Mld. Kč	Meziroční změna
1993	92,79	X
1994	107,85	16,2%
1995	101,83	-5,6%
1996	103,53	1,7%
1997	104,41	0,8%
1998	103,65	-0,7%
1999	108,86	5,0%
2000	120,27	10,5%
2001	137,01	13,9%
2002	177,47	29,5%
2003	234,7	32,2%
2004	310,92	32,5%
2005	411,86	32,5%
2006	655,47	59,1%
2007	875,33	33,5%
2008	1034,51	18,2%
2009	1108,5	7,2%
2010	1136,16	2,5%
2011	1200,26	5,6%
2012	1241,35	3,4%
2013	1282,56	3,3%

*Zdroj: Vlastní
zpracování a výpočty dle [6,13]*

Graf č. 1 zachycuje progresivní trend, se kterým se české domácnosti zadlužují. Lze spatřit zřetelný zlom, který nastal v novém tisíciletí. Není se tedy čemu divit, že české domácnosti přesáhly mezi zářím a říjnem roku 2008 hranici 1 bilionu korun podle metodologie České národní banky (zadlužení domácností u bankovních i jiných finančních společností). Pokud se však uváží zadlužení domácností jen u bankovních společností, hranice 1 bilionu korun byla překročena až začátkem roku 2010.

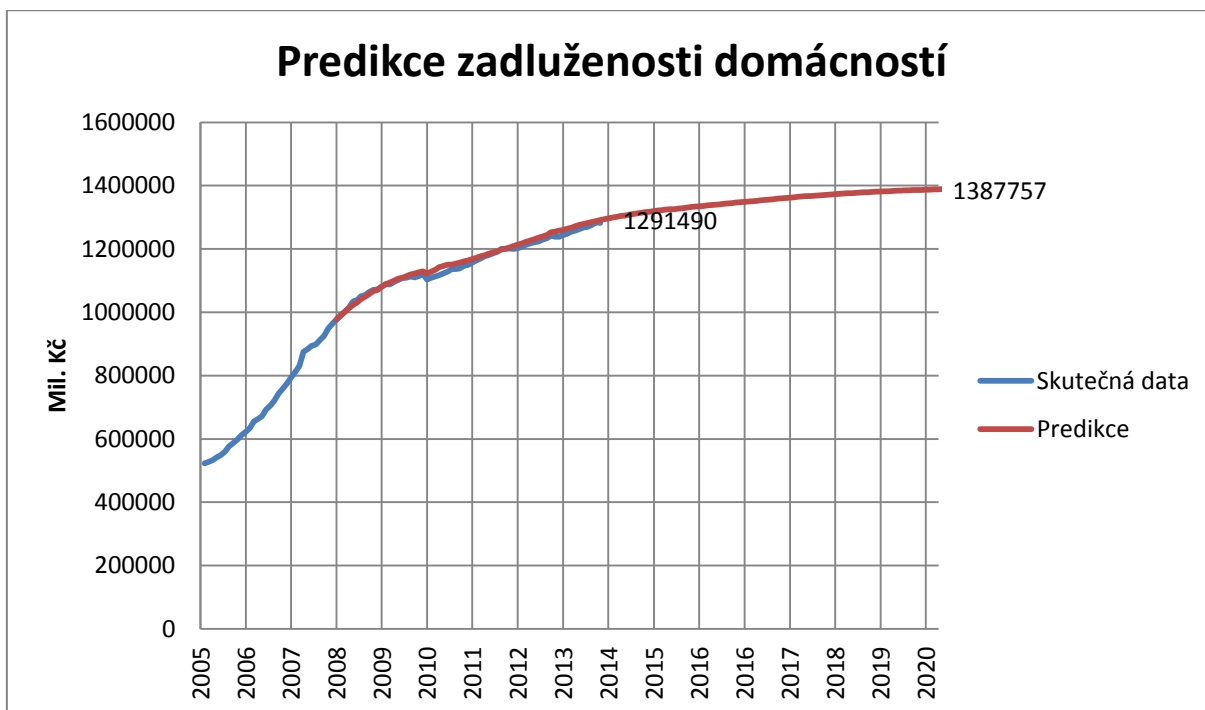
Graf 1: Celkový objem zadlužení domácností v letech 1990 - 1993

*Vlastní zpracování dle
[6, 13]*

Příčinou takového vzestupu zadlužení jsou úrokové míry, které poklesly na velmi přijatelné hodnoty – tím pádem zpřístupnily hypotéky, spotřebitelské úvěry i splátkové prodeje [6, str. 92].

Moderní doba prohlubuje nerovnosti mezi rodinami, jedinci. Méně majetní lidé chtějí mít stejnou životní úroveň, jako ti bohatší, a tak se zadlužují. Kupí jeden svůj dluh na druhý, až do té doby, dokud je to udržitelné. Začíná to vlastním bydlením na hypotéční úvěr, pokračuje spotřebním úvěrem na zařízení bytu a příslušenství, a u některých to dochází až tak daleko, že si berou půjčky na dovolené, Vánoce, aj. Následky jsou v podobě mnoha inkas a složenek, v horším případě exekucí a osobního bankrotu.

Graf č. 2 zachycuje predikci zadluženosti českých domácností do roku 2020. Na predikci byla použita měsíční data celkové zadluženosti domácností od roku 2005. Byl nalezen vhodný a celkem přesný typ datové řady a vytvořila predikci do roku 2020.

Graf 2: Predikce zadluženosti domácností do roku 2020

Zdroj: Vlastní zpracování a propočty, metadata dle [13]

Z grafu č. 2 lze vidět neustálý růst zadlužení českých domácností. Konkrétní hodnoty k jednotlivým rokům znázorňuje tabulka č. 2.

Tabulka 2: Predikce od roku 2014 do roku 2020

Rok	Hodnoty - mld. Kč
2014	1 317,87
2015	1 334,79
2016	1 350,23
2017	1 364,88
2018	1 375,86
2019	1 383,86
2020	1 389,22

Vlastní zpracování a výpočty, metadata dle [13]

Zatímco v prosinci 2013 byla celková zadluženost domácností 1 282,56 mld. Kč, na konci roku 2020 by to mohlo být 1 389,22 mld. Kč, což je o 106,66 mld. Kč více, než v roce 2013.

Z čísel v tabulce č. 1 a č. 2 lze vidět, že zadlužení českých domácností sice stále roste, ale v posledních letech čím dál pomaleji.

2 ANALÝZA PŘÍČIN A DŮSLEDKŮ ZADLUŽENOSTI DOMÁCNOSTÍ

Proč se domácnosti zadlužují? Žene je do dluhů společnost, která je až tak moc moderní a domácnosti se jen snaží držet s ní mnohdy neuváženě krok za každou cenu, anebo je příčinou vlastní nedočkavost a marnivost?

Příčin zadlužování domácností je mnoho, od touhy po vlastním bydlení, po marnivost. Na uspokojování potřeb domácnosti využívají všech dostupných prostředků, které jim banky a další finanční instituce nabízejí. Velice obtížně by se hledala domácnost, která nikdy nevyužila hypoteční úvěr, spotřebitelský úvěr či třeba jen nezašla na svém účtu do debetu. Mnohdy domácnosti bezmyšlenkovitě čerpají úvěry, na které později ovšem nemají peníze.

Každá akce má svou reakci a tak se není čemu divit, když domácnosti nemají peníze na splátky a uspokojování svých věřitelů. Úvěry se selháním, tedy úvěry, které domácnosti nesplácejí, se pomalu přehoupnou do exekucí a mnohdy i osobních bankrotů.

Je jen na domácnostech, jak zodpovědně se postaví k čerpání úvěrů a k jejich následnému splácení. Za své mluví fakt, že počet úvěrů se selháním každoročně roste.

2.1 Příčiny zadlužování

Příčiny růstu zadlužení domácností lze rozčlenit na 2 skupiny [2, str. 9-11]:

- Příčiny na straně příjemců peněz;
- Příčiny na straně poskytovatelů peněz.

Příčiny růstu zadluženosti na straně příjemců peněz

V této skupině se nacházejí domácnosti jako spotřebitelé, které přijímají půjčky od bank a ostatních finančních institucí. Jedná se o příčiny na základě [15]:

- Změny postojů a náhledů na způsob nakládání s penězi. Neboli boom 21. století, kdy pro rodiny je čím dál normálnější žít na dluh;
- Optimistický ekonomický výhled, který vedl domácnosti k větší spotřebě. Lze sem zařadit i fakt, že průměrné reálné mzdy začaly růst, inflace je oproti minulému století mnohem nižší a míra nezaměstnanosti celkem stabilní;
- Příklon ke konzumnímu životnímu stylu, úsilí o růst životního standardu;
- Vysoký růst spotřeby domácností převážně v letech 2003 – 2007;

- Příklon k vlastnímu bydlení.

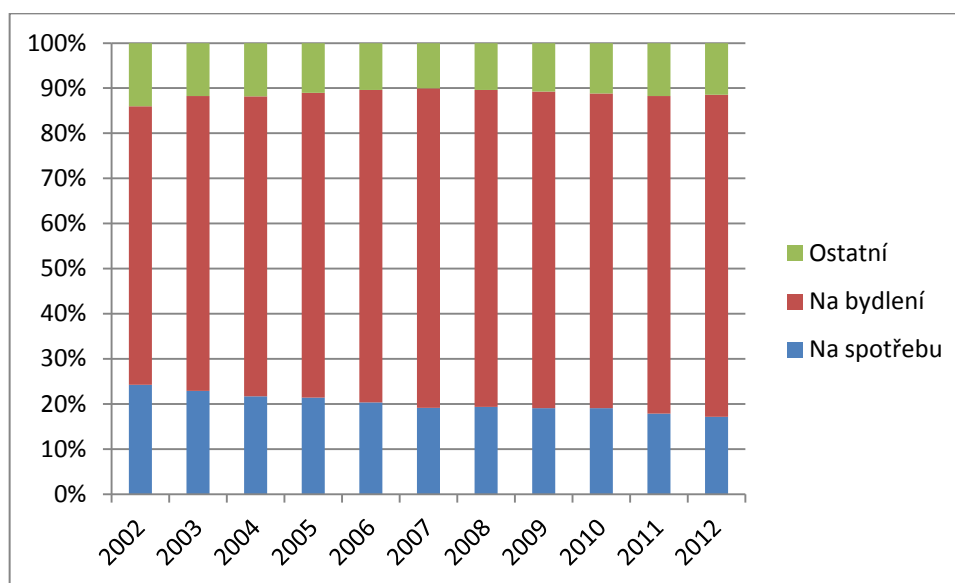
Příčiny růstu zadluženosti na straně poskytovatelů peněz

V této skupině se nacházejí bankovní a ostatní finanční společnosti, které poskytují půjčky a úvěry domácnostem. Dluhy domácností rostou kvůli [2; 6, str. 95]:

- Snadná dostupnost úvěrů, díky poklesu úroků, a to hlavně po roce 2000. Pokles úrokových sazeb byl hlavním spouštěcím mechanismem růstu zadlužování domácností;
- Silný marketing finančních institucí, pomocí kterého ovlivnili domácnosti;
- Cílené reklamy, které jsou zaměřené konkrétně na cílové skupiny spotřebitelů, aneb domácnosti kolikrát kupují vlivem reklamy zboží, které ne vždy potřebují a hlavně zboží, na které většinou nemají.

České domácnosti se tedy zadlužují převážně ze dvou důvodů – spotřeba a bydlení, a to u bank a ostatních institucí.

Graf č. 3 zobrazuje relativní podíly na celkovém zadlužení domácností na spotřebu, bydlení a ostatní u bank.

Graf 3: Znárodnění relativních podílů na celkovém zadlužení domácností na spotřebu, bydlení a ostatní výdaje, u bank

Zdroj: Vlastní zpracování a výpočty dle [48]

Z grafu je možné vidět, že domácnosti mají největší výdaje na bydlení. Relativní podíl výdajů na bydlení na celkovém zadlužení domácností u bank mezi roky 2002 – 2012 vzrostl

o 9,67 procentních bodů, tedy relativní podíl výdajů na bydlení na celkovém zadlužení domácností u bank se zvyšuje. Zatímco relativní podíl výdajů na spotřebu na celkovém objemu dluhů domácností u bank za roky 2002 – 2012 poklesl o 7,07 procentních bodů.

Domácnosti si půjčují nejen u bank, ale i u ostatních finančních institucí. Následující graf č. 4 znázorňuje zadlužení domácností právě u těchto institucí.

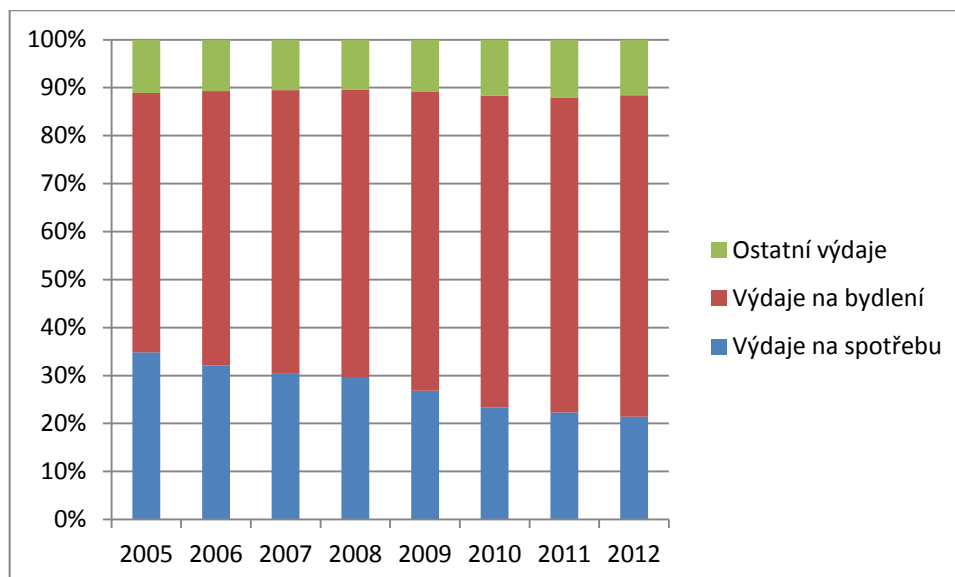
Graf 4: Zobrazení relativních podílů na celkové zadluženosti na ostatní výdaje, bydlení a na spotřebu u ostatních finančních institucí

Vlastní zpracování a výpočty dle [49]

Zatímco se domácnosti u bank zadlužují převážně kvůli bydlení, u ostatních finančních institucí se zadlužují kvůli spotřebě. Lze vidět, že výdaje na spotřebu se pohybují už 8 let stále mezi 80 – 90 %. Relativní podíl výdajů na spotřebu na celkovém zadlužení domácností u ostatních institucí mezi roky 2005 – 2012 poklesl o 2,85 procentní body. Výdaje na bydlení u těchto institucí představují velice zanedbatelnou položku.

Při sečtení zadluženosti domácností u bank a ostatních institucí samozřejmě dostaneme celkové zadlužení domácností. Graf č. 5 znázorňuje rozložení celkového zadlužení domácností (dle metodiky ČNB) na spotřebu, bydlení a ostatní položky.

Graf 5: Celkové zadlužení domácností v rozčlenění na ostatní výdaje, výdaje na spotřebu i bydlení u bank i jiných finančních institucí

*Vlastní zpracování a
výpočty dle [48, 49]*

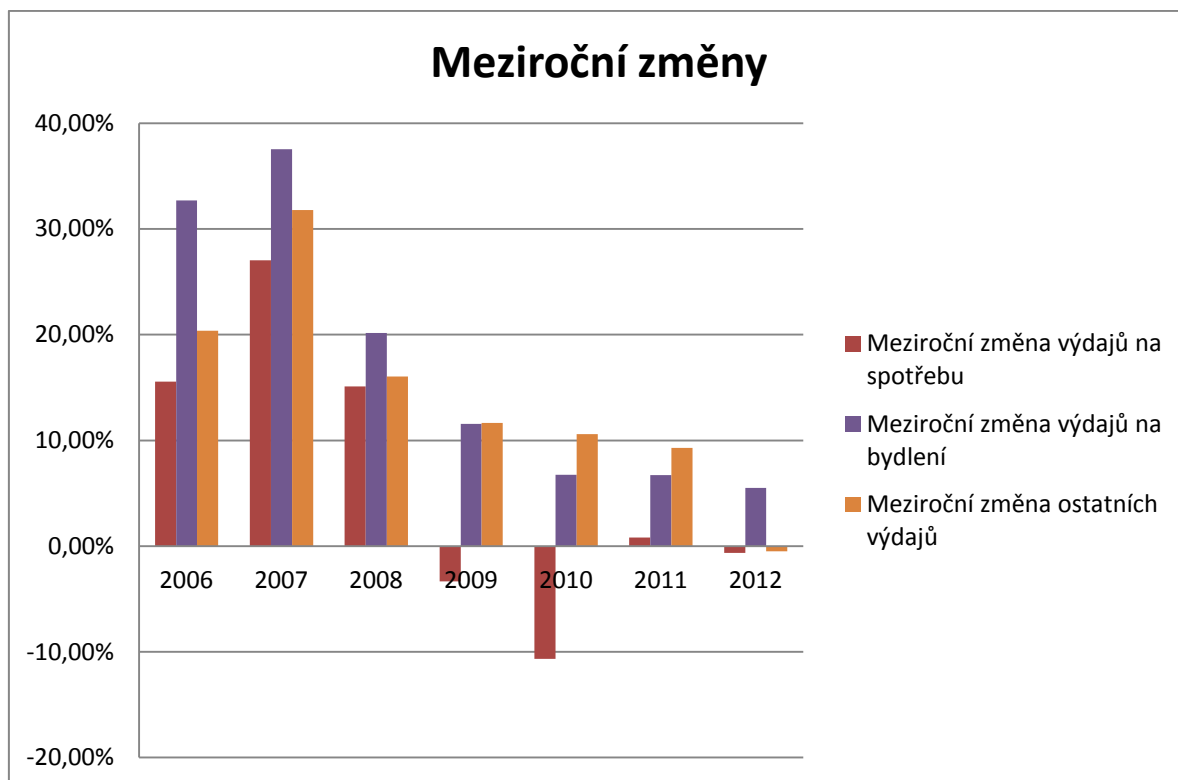
Z grafu č. 5 je na první pohled patrné, že výdaje na spotřebu se domácnostem rok od roku daří mírnit, výdaje na bydlení nadále rostou a ostatní výdaje se pohybují stále lehce nad 10 %. Relativní podíl výdajů na bydlení na celkovém zadlužení domácností mezi roky 2005 – 2012 vzrostl o 12,92 procentních bodů, zatímco relativní podíl výdajů na spotřebu na celkovém zadlužení domácností ve stejných letech klesl o 13,38 procentních bodů. V grafu č. 5 lze spatřit, že výdaje na spotřebu jsou nahrazovány výdaji na bydlení.

U rozdělení celkového zadlužení domácností na spotřebu, bydlení a ostatní jsou velice zajímavé také meziroční změny těchto výdajů, které je možné vidět v následujícím grafu č. 6.

Z grafu lze vyčíst klesající meziroční tempo růstu výdajů na bydlení. V letech 2007 – 2012 meziroční tempo růstu těchto výdajů kleslo z 37,54 % na pouhých 5,52 %. Tento pokles lze připsat hypoteční krizi, která se v České republice projevila v roce 2008, a tudíž získat prostředky na bydlení bylo složitější, než v předchozích letech. Další důsledek lze spatřovat v tom, že čím dál tím méně mladých rodin si může dovolit vlastní bydlení bez využití úvěru.

Stejně tak jako výdaje na bydlení, začalo od roku 2007 klesat meziroční tempo růstu i u výdajů na ostatní zboží a služby. Mezi lety 2007 – 2012 toto tempo pokleslo o 31,32 % a v roce 2012 hodnota meziročního tempa růstu byla dokonce záporná.

U výdajů na spotřebu lze konstatovat, že meziroční tempo růstu je velice volatilní. Z grafu č. 6 lze vyčíst důsledky finanční krize. Za rok 2009 se meziroční tempo růstu dostalo do záporných hodnot, pokleslo na -3,32 %, a v roce 2010 dokonce kleslo na -10,64 %.

Graf 6: Zobrazení meziročních temp růstu u výdajů na spotřebu, bydlení a ostatních výdajů

*Vlastní zpracování a
propočty dle [48, 49]*

Domácnosti k financování svých bytových a spotřebních potřeb nemají vždy dostatek vlastní finančních prostředků, a tak jsou nuceni si finanční prostředky půjčit od bank a jiných institucí, které jim půjčí.

Nejčastějším nástrojem pro financování vlastního bydlení a spotřeby se stávají bankovní produkty – úvěry. V následující podkapitole bude vymezena problematika úvěrů.

2.2 Úvěry

„Lidé si zvykají čím dál tím více žít na dluh. To se odráží nejen v růstu počtu hypotečních úvěrů, ale i růstu objemu spotřebitelských úvěrů“ [9, str. 40].

2.2.1 Spotřebitelské úvěry

Před žádostí o spotřebitelský úvěr je třeba se zamyslet, zda je úvěr potřeba. Zda je jeho čerpání zapotřebí kvůli nečekaným a neodkladným okolnostem, tedy není jiná možnost, anebo zda je čerpán z potřeby zvyšování životní úrovně.

Zboží nebo služby, které lze spotřebitelským úvěrem financovat, musí mít delší životnost, než je doba splácení úvěru. Než se přistoupí ke sjednání spotřebitelského úvěru, je třeba si položit několik důležitých otázek. Jednou z nejdůležitějších otázek je, zda je pořízení nového zboží či služby opravdu nevyhnutelné? S tím souvisí i druhá otázka, a to zda může odklad koupě zboží zapříčinit nějaké nepříjemnosti, ba dokonce náklady či ztrátu? Poslední otázkou je, co se stane, když se dostanu do finanční tísně, zda je možné úvěrem financovanou věc prodat? Pokud je odpovědí na tyto tři otázky ano, je sjednání spotřebitelského úvěru na místě [4, str. 148-151].

„Spotřebitelským úvěrem se rozumí odložená platba, půjčka, úvěr nebo jiná obdobná finanční služba poskytovaná nebo přislíbená spotřebiteli věřitelem, nebo zprostředkovatelem“ [56]. Spotřebitelské úvěry jsou poskytovány spotřebitelům – fyzickým osobám na nepodnikatelské činnosti. Tento typ úvěru bývá poskytován na spotřební zboží. Řídí se zákonem č. 145/2010 Sb. o spotřebitelském úvěru a o změně některých zákonů. Zákon je nastaven tak, aby byl v souladu se směrnicí Evropského parlamentu a Rady a upravuje zejména výčet informací, které je věřitel povinen poskytnout spotřebiteli. Zákon také zakotvuje právo spotřebitele na odstoupení od smlouvy do 14 kalendářních dnů od jejího uzavření a to bez udání důvodu a bez sankce ze strany poskytovatele.

Spotřebitelský úvěr může být účelový anebo neúčelový. U účelového úvěru se musí uvádět, na jaký účel žadatel úvěr potřebuje. U účelových úvěrů je nižší úroková sazba, ale jeho vyřízení trvá déle. Naopak neúčelové úvěry jsou poskytovány bez udání účelu. Mají vyšší úrokovou sazbu, ale jsou k dispozici de facto ihned.

Smlouva o spotřebitelském úvěru se poskytuje písemně a musí obsahovat podmínky pro poskytnutí úvěru, jeho čerpání a splacení.

Za spotřebitelský úvěr spotřebitel zaplatí [42]:

- Úrok vyjádřený obvykle v procentní sazbě p. a.;
- Jednorázový poplatek za vyřízení úvěru;
- Někteří věřitelé s poskytnutím spotřebitelského úvěru spojují i povinnost nákupu jiného finančního produktu (např. pojištění).

Poskytovatel úvěru je povinen uvádět roční procentuální sazbu nákladů (RPSN) – tj. celkové náklady spotřebitelského úvěru, vyjádřené jako roční procentní podíl z celkové výše spotřebitelského úvěru. Tato sazba slouží k porovnání nákladů na úvěr mezi různými poskytovateli a musí podle zákona obsahovat nejen roční úrok, ale všechny náklady na spotřebitelský úvěr, které musí dlužník platit.

Výhody spotřebitelských úvěrů: [1, str. 219,220; 42]

- 1.) Rychlé vyřízení;
- 2.) Půjčit si lze kdykoliv a na cokoliv;
- 3.) Díky inflaci jsou výhodnější než šetření;
- 4.) Volitelná výše splátek a doba splacení;
- 5.) Jsou poskytovány na libovolné částky až do 1 milionu Korun;
- 6.) Dají se pojistit proti nesplacení.

Nevýhody spotřebitelských úvěrů:

- 1.) zaplatí se za něj více;
- 2.) Většinou se musí dokladovat měsíční příjem;
- 3.) Za některé spotřebitelské úvěry je potřeba ručit.

Testování sezónnosti spotřebitelských účelových úvěrů

Důvodem pro testování sezónnosti spotřebitelských účelových úvěrů bylo porovnání, zda lidé čerpají více spotřebitelských úvěrů v nějakém určitém měsíci. Nejdříve bylo potřeba testovat účelové úvěry na sezónnost. F- test pro sezónnost ukázal, že na hladině významnosti 0,1 je sezónnost přítomna, tedy v různých měsících jsou celkové objemy úvěrů různé. Dále byla tato měsíční data testována Kruskal-Wallisovým testem, který také dokázal přítomnost sezónnosti, tentokrát na hladině významnosti 1 %.

Po prokázání sezónnosti, bylo potřeba zjistit, v kterých měsících si lidé brali více spotřebitelských účelových úvěrů. Proto byly vypočteny meziměsíční procentní rozdíly.

Tabulka 3: Meziroční tempa růstu u spotřebitelských účelových úvěrů, za každý měsíc od roku 1997 do roku 2013

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.
1997		13,4	-13,9	10,6	-1,5	9,1	6,0	2,8	9,3	3,8	7,0	21,7
1998	1,7	1,3	6,2	5,7	6,4	100,1	3,1	2,7	3,2	3,5	6,0	13,7
1999	-6,7	1,6	2,8	2,6	2,0	3,0	1,9	4,7	2,7	1,8	2,4	7,1
2000	-31,6	2,8	1,5	3,2	1,6	2,7	1,4	2,1	1,5	1,8	1,3	3,7
2001	-47,6	21,6	-7,1	7,3	31,0	2,5	8,6	-6,6	-4,2	26,7	25,2	8,3
2002	-78,4	-43,6	-0,3	-1,1	0,3	0,5	-0,9	0,8	-10,7	-4,4	53,7	9,6
2003	2,2	0,5	1,9	3,1	-0,4	3,7	-26,5	-0,3	5,9	-1,6	0,5	7,4
2004	-0,7	0,0	0,8	4,6	2,7	5,3	3,0	3,9	5,3	2,4	4,3	10,1
2005	1,3	-3,7	1,5	1,8	1,7	1,0	-0,1	0,4	1,6	-1,7	-0,6	4,3
2006	-2,0	-0,7	0,0	-0,2	0,5	1,0	0,2	0,6	-0,3	-1,5	0,0	-2,0
2007	-0,3	-0,5	-0,4	0,0	-0,1	0,3	0,4	-0,7	-0,1	-3,0	8,7	1,3
2008	-0,8	0,8	0,8	0,5	-7,4	0,5	0,5	-0,2	-2,6	0,3	0,5	1,2
2009	-0,5	-1,5	0,5	2,2	1,5	1,9	0,3	1,3	0,4	0,3	0,5	-0,3
2010	-0,9	-0,8	-0,1	-0,2	0,3	1,0	0,1	0,7	47,3	-0,6	1,5	-2,1
2011	-0,9	1,1	-1,1	-1,9	-0,8	-0,7	-2,4	-0,8	1,6	5,5	6,4	3,3
2012	2,2	3,2	3,5	3,9	3,5	4,0	2,8	2,5	-28,6	3,1	2,1	1,5
2013	1,2	1,6	4,9	8,6	7,6	4,3	3,7	3,4	3,6	3,4	3,1	2,4

*Vlastní zpracování a
propočty, metadata dle [39]*

Čísla v hlavičce tabulky znázorňují měsíce.

S takto upravenými daty se již mohlo zjistit, v kterých měsících lidé čerpali spotřební účelové úvěry nejvíce. V dalším postupu zjišťování byla použita Anova.

Tabulka 4: Výstup z Anovy

ANOVA

úvěry	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	3913,141	11	355,740	2,301	,011
Within Groups	29531,419	191	154,615		
Total	33444,560	202			

Vlastní zpracování

Anovou bylo testováno, zda jsou tempa růstu ve všech měsících stejná, nebo existují statisticky významné rozdíly.

P-hodnota je 0,011, což značí, že na 5 % i 10 % hladině významnosti je zamítnuta rovnost středních hodnot tempa růstu podle jednotlivých měsíců, tedy jsou různá tempa růstu v různých měsících v roce.

Dále bylo potřeba srovnat jednotlivé měsíce mezi sebou. K tomu byl použit Tukeyho test.

Tabulka 5: Tukeyho test

X	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.
Leden	X	0,48	0,442	0,11	0,12	0,002	0,44	0,304	0,18	0,16	0,005	0,022
Únor	0,48	X	1	1	1	0,711	1	1	1	1	0,852	0,979
Březen	0,44	1	X	1	1	0,75	1	1	1	1	0,879	0,985
Duben	0,11	1	1	X	1	0,985	1	1	1	1	0,998	1
Květen	0,12	1	1	1	X	0,983	1	1	1	1	0,997	1
Červen	0	0,71	0,75	0,985	0,98	X	0,76	0,868	0,95	0,97	1	1
Červenec	0,44	1	1	1	1	0,755	X	1	1	1	0,883	0,986
Srpen	0,3	1	1	1	1	0,868	1	X	1	1	0,951	0,997
Září	0,18	1	1	1	1	0,954	1	1	X	1	0,989	1
Říjen	0,16	1	1	1	1	0,965	1	1	1	X	0,992	1
Listopad	0,01	0,85	0,879	0,998	1	1	0,88	0,951	0,99	0,99	X	1
Prosinec	0,02	0,98	0,985	1	1	1	0,99	0,997	1	1	1	X

Vlastní zpracování

Čísla v hlavičce tabulky opět znázorňují měsíce.

Nejvyšší odchylky způsobují měsíce leden, červen, listopad a prosinec. Leden se odlišuje nízkým, většinou záporným tempem růstu, jak je možné vidět v předchozí tabulce č. 4, z čehož plyne, že leden vykazuje nižší než průměrné tempo růstu a tudíž Tukeyho test prokázal, že lidé čerpají v lednu spotřebitelské účelové úvěry nejméně. Listopad a prosinec naopak vykazují vyšší než průměrné tempo růstu, zřejmě v souvislosti s nákupem vánočních dárků. V červnu lze vidět také vyšší než průměrné tempo růstu, zde by mohlo být vysvětlením zvýšených objemů půjček fakt, že se lidé zadlužují kvůli letním dovoleným.

Podobným způsobem bylo postupováno i u neúčelových spotřebitelských úvěrů, ale již na začátku testování F-test ani Kruskal-Wallisův test žádnou sezónnost neprokázaly.

2.2.2 Hypoteční úvěry

Zákon o dluhopisech č. 190/2004 Sb., definoval hypoteční úvěr jako „*úvěr, jehož splacení včetně příslušenství je zajištěno zástavním právem k nemovitosti, i rozestavěné. Úvěr se považuje za hypoteční úvěr dnem vzniku právních účinků zástavního práva*“ [55].

Hypoteční úvěr je úvěrem dlouhodobým. Zastavená nemovitost se musí nacházet na území ČR, jiného členského státu Unie nebo státu tvořícího evropský hospodářský prostor. Hypoteční úvěry poskytují pouze banky.

Hypoteční úvěry se dělí stejně jako spotřebitelské úvěry na účelové a neúčelové. Neúčelové úvěry jsou též nazývány Americké hypotéky.

Účelové úvěry

Tento typ hypoték může žadatel použít pouze na účely, které jsou uvedeny v úvěrové smlouvě. Nejčastěji se jedná o nákup nemovitosti, rekonstrukci nemovitosti, koupi pozemku nebo výstavbu nové nemovitosti. Hypoteční úvěr lze použít i k refinancování dřívější investice do nemovitosti.

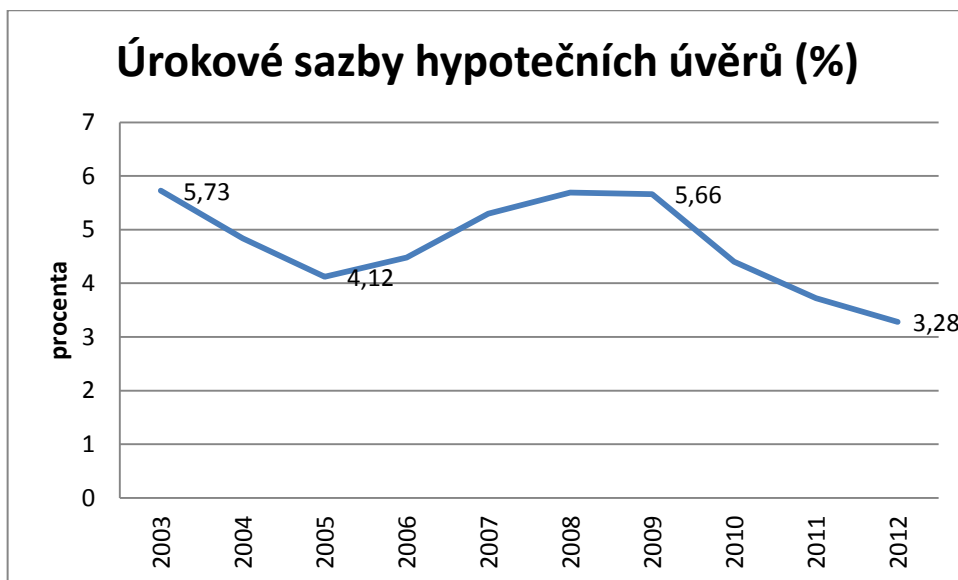
Hypoteční účelový úvěr se poskytuje na základě písemné smlouvy uzavřené mezi bankou a klientem. Banky mohou poskytnout hypoteční úvěr až do výše 100 % zástavní hodnoty nemovitosti, na kterou je zástavní právo zřízeno, ale pouze za předpokladu, že banka financuje hypotéku z jiných zdrojů. Pokud banka financuje hypotéku z emitovaných hypotečních zástavních listů, poskytuje úvěr pouze do výše 70 % hodnoty nemovitosti. Doba splatnosti je kolem 5 – 40 lety. Banky poskytují hypoteční úvěry osobám v produktivním věku a to na dobu, kdy tyto osoby ještě v produktivním věku budou. V České republice je průměrná délka doby splatnosti 24 let.

Na atraktivitě nabyly hypoteční úvěry i díky možnosti odpočtu zaplacených úroků z daňového základu a to až do výše 300 000 Kč.

Výhody, které plynou díky zdrojům z vydaných hypotečních zástavních listů:

- 1.) Lepší doba splatnosti;
- 2.) Výhodnější výše úrokových sazeb;
- 3.) Lepší fixace úrokových sazeb;
- 4.) Větší procento poskytnuté hypotéky na základě zastavené nemovitosti.

Další výhodou je možnost odpočtu zaplacených úroků z daňového základu a možnost pojištění se pro neschopnost splácet úvěr, a to z důvodu smrti, nemoci, ztráty zaměstnání či z důvodu dlouhodobé pracovní neschopnosti.

Graf 7: Znáornění klesajících úrokových sazeb u hypotečních úvěrů

*Vlastní zpracování dle
[45]*

Kvůli klesající úrokové sazbě se hypotéky stávají čím dál tím více dostupné, což ovlivňuje stále rostoucí objem hypoték a stále větší a větší zadlužování domácností.

Do nevýhod hypotečního úvěru by se dal zahrnout fakt, že žadatel musí dbát na to, aby měl každý měsíc po dobu několika let, či desítek let na splátky [44].

Neúčelové hypoteční úvěry – Americké hypotéky

Tento prostředek financování, který je velice oblíben v USA, je v České republice dostupný od roku 2004. Problematika Amerických hypoték je zakotvena v zákoně o dluhopisech.

Jedná se o hypotéku, kterou lze financovat cokoliv, ale povinnost ručit za úvěr nemovitostí platí stále. Americká hypotéka je něco mezi klasickou účelovou hypotékou (ručení nemovitostí) a neúčelovým spotřebitelským úvěrem (finance získané z úvěru lze použít na libovolné věci). Tento typ hypotéky je ale výhodnější než neúčelový spotřebitelský úvěr, jelikož se splácí déle, než spotřebitelský úvěr a tím pádem méně zatěžuje rozpočet domácností. Splátky lze rozprostřít od 1 do 20 let a jediné, na co si žadatel musí dávat pozor je, aby poslední splátka byla splacena do jeho 70 let, jinak by banka úvěr neposkytla. Americká hypotéka se stejně jako klasická dá pojistit pro neschopnosti splácení.

Nevýhodou je samozřejmě povinnost ručení nemovitostí. Dále má Americká hypotéka vyšší úrokové sazby a nižší procento poskytnutí hypotéky na základě zástavy nemovitosti než u klasické hypotéky [24].

2.2.3 Stavební spoření a úvěry ze stavebního spoření

Stavební spoření je finanční produkt, který v sobě zahrnuje dvě fáze:

- Spořicí období – klient v tomto období ukládá částky na účet stavebního spoření a spoří. Stát v této fázi poskytuje státní finanční podporu;
- Úvěrové období – klient v tomto období žádá o úvěr ze stavebního spoření na bytové potřeby.

Peníze, které si účastník stavebního spoření ukládá na účet, se mu úročí a jednou za rok k těmto penězům přibývá státní podpora ve formě zálohy. Státní podpora je ve výši 10 % z naspořené částky v daném roce, maximálně však 2 000 Kč. Po uplynutí zákonem stanovené minimální doby spoření (momentálně šest let) se naspořené peníze mohou vybrat spolu se státní podporou. Pokud by minimální zákonná lhůta nebyla dodržena, nárok na státní podporu odpadá (i za uplynulá léta).

Primárním cílem stavebního spoření je vytvářet lepší předpoklady pro financování bydlení a bytových potřeb občanů. Stavební spoření tedy představuje výhodné ukládání peněz a možnost získání výhodného úvěru na bytové potřeby [43].

Úvěry od stavebních spořitelén se dělí na dva základní typy [47]:

- Úvěr ze stavebního spoření – vzniká na něj nárok při splnění daných podmínek;
- Překlenovací úvěr – poskytuje se před vznikem nároku na řádný úvěr.

Oba typy úvěrů musí být použity pouze na financování bytových potřeb.

Existují tři podmínky vzniku nároku na úvěr ze stavebního spoření:

- Naspoření stanovené částky;
- Dosažení stanovené výše parametrů hodnocení (doba spoření, výše splátek);
- Spoření minimálně 2 roky.

Úvěr ze stavebního spoření je poskytován ve výši cílové částky stavebního spoření po odpočtu zůstatku na účtu ze stavebního spoření. Je úročen pevnou úrokovou sazbou po celou dobu splácení úvěru.

Překlenovací úvěr lze získat většinou až do výše cílové částky. Úroková sazba překlenovacích úvěrů se řídí nabídkou stavební spořitelny. Během čerpání překlenovacího úvěru se platí pouze úroky a zároveň se dále spoří na vkladový účet stavebního spoření do doby, kdy je poskytnut úvěr ze stavebního spoření. Tímto úvěrem a prostředky na vkladovém účtu dojde ke splacení meziúvěru.

Zaplacené úroky lze stejně tak jako úroky z hypotečních úvěrů odečíst od daňového základu [47].

2.2.4 Další typy úvěrů

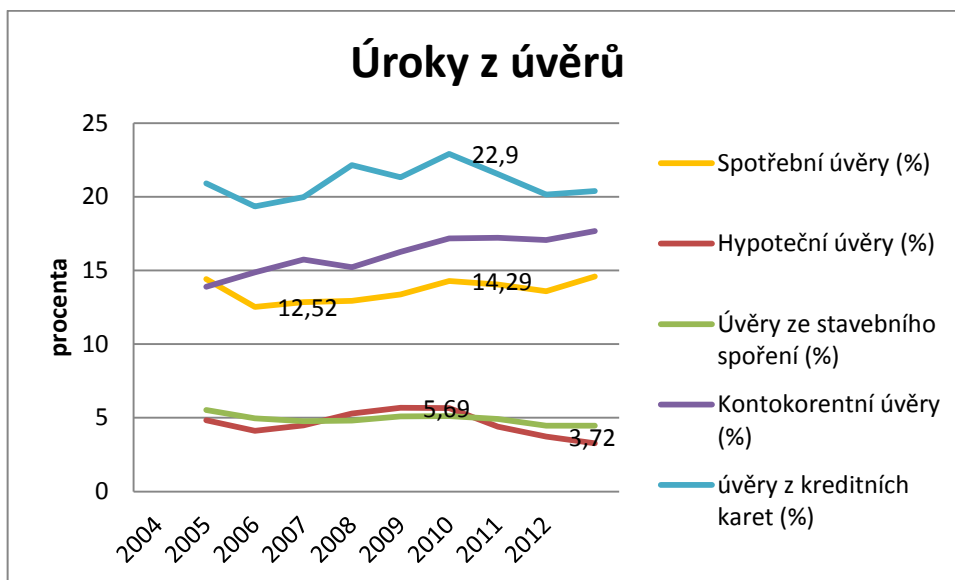
Kontokorent je bankovní produkt, který umožňuje čerpat úvěr z běžného účtu klienta banky v tom případě, kdy klient nemá na účtu dostatek finančních prostředků, a to do stanoveného limitu. Jedná se o neúčelový typ úvěru. Úrokové sazby z kontokorentních úvěrů jsou poměrně vysoké a za překročení úvěrového limitu banky účtují vysoké sankční úroky. Splácení kontokorentu probíhá automaticky, pokaždé když se na účet připsí finanční prostředky [21].

Úvěr z kreditní karty je další z možností čerpání úvěru. Při vydání kreditní karty banka stanoví svému klientovi úvěrový rámec, do jehož výše může úvěr čerpat. Majitel karty má k dispozici celý úvěrový rámec. Úvěrová sazba je stanovena jako měsíční. U bezhotovostních transakcí má klient možnost využít bezúročného období (až 55 dní), pokud klient v bezúročném období úvěr splatí, neplatí žádný úrok. Pokud klient ovšem úvěr nesplatí, úrok je dosti vysoký. U čerpání úvěru v hotovosti banky většinou neumožňují využít bezúročného období [46].

2.3 Shrnutí úvěrů

Je samozřejmé, že čím nižší úroky z úvěru, tím je úvěr pro domácnost výhodnější, jelikož domácnosti zaplatí méně za poskytnuté finanční prostředky. Z grafu č. 8 lze vyčíst, že nejméně výhodné jsou úvěry z kreditních karet, kde úroky přesahují hranici 20 %. Kontokorentní úvěry se také nedají zařadit mezi ty nejvýhodnější. Spotřebitelské úvěry kulminují už několik let mezi 12,5 % a 14,3 %. Nejvýhodnější je pro domácnost použití úvěru ze stavebního spoření a hypoteční ho úvěru. Oba dva typy úvěrů mají podobné úroky

pohybující se okolo 5-3 %. Chytré domácnosti by tedy na financování svých aktivit měly použít hypoteční úvěr anebo úvěr ze stavebního spoření. Nevýhodou ovšem je, že úvěr ze stavebního spoření je vázán pouze na bytové potřeby, např. na rekonstrukce bydlení, pořízení bydlení a nelze ho tedy použít na financování běžných aktivit či v případě finanční nouze. Stejně tak klasická hypotéka je vázána na potřeby bydlení a ještě ke všemu je u ní třeba ručit zástavou nemovitostí. Jediná možnost, jak využít nižší úrokové sazby je tedy Americká hypotéka, u které je však nevýhodou potřeba ručit nemovitostí.

Graf 8: Znázornění úroků u nejčastějších typů úvěrů

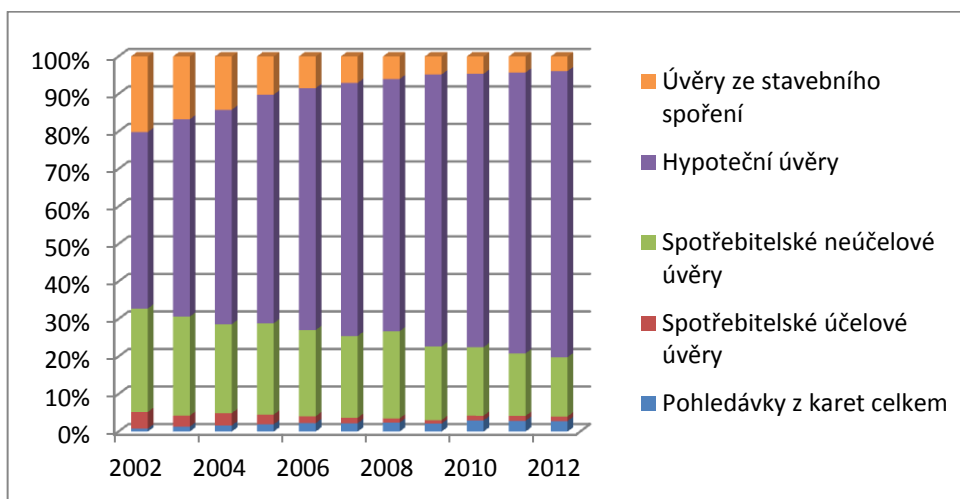
Vlastní zpracování dle
[45]

Následující graf č. 9 zobrazuje jednotlivé podíly úvěrů ze stavebního spoření, hypotečních úvěrů a spotřebitelských úvěrů a to účelových i neúčelových na celkovém zadlužení domácností. Graf č. 9 znázorňuje i podíl dluhů z karet (kontokorentní úvěry a úvěry z platebních karet), ale tyto podíly se na celkovém zadlužení projevují jen minimálně. Jsou to však právě dluhy z karet, které se rok od roku zvyšují. Relativní podíl dluhů z karet na celkovém objemu zadlužení mezi roky 2002 – 2012 vzrostl o 1,6 procentních bodů. Dále roste pouze objem hypotečních úvěrů. Relativní podíl hypotečních úvěrů na celkovém objemu zadlužení vzrostl mezi roky 2002 – 2012 o 27,81 procentních bodů.

Úvěry ze stavebního spoření ztrácí na oblibě i přes velice nízké úrokové sazby. Domácnosti tuto možnost financování vlastního bydlení využívají čím dál méně a tak relativní podíl úvěrů ze stavebního spoření klesl za roky 2002 – 2012 o neuvěřitelných 9,35 procentních bodů. Obliba úvěrů ze stavebního spoření nejspíše klesá kvůli stále menší výši státní podpory. Zatímco dříve bylo možné dostat státní příspěvek ve výši 25 % (maximálně

4500 Kč) dnes je to procent pouze 10. Dále stavebním spořitelnám nepomáhá ani fakt, že od roku 2015 budou smět stavební spoření nabízet i banky, čímž se zvýší konkurenční prostředí. Díky těmto okolnostem domácnosti využívají stále více hypoteční úvěry, které mají také velice nízkou, dokonce lehce nižší úrokovou sazbu, než úvěry ze stavebního spoření.

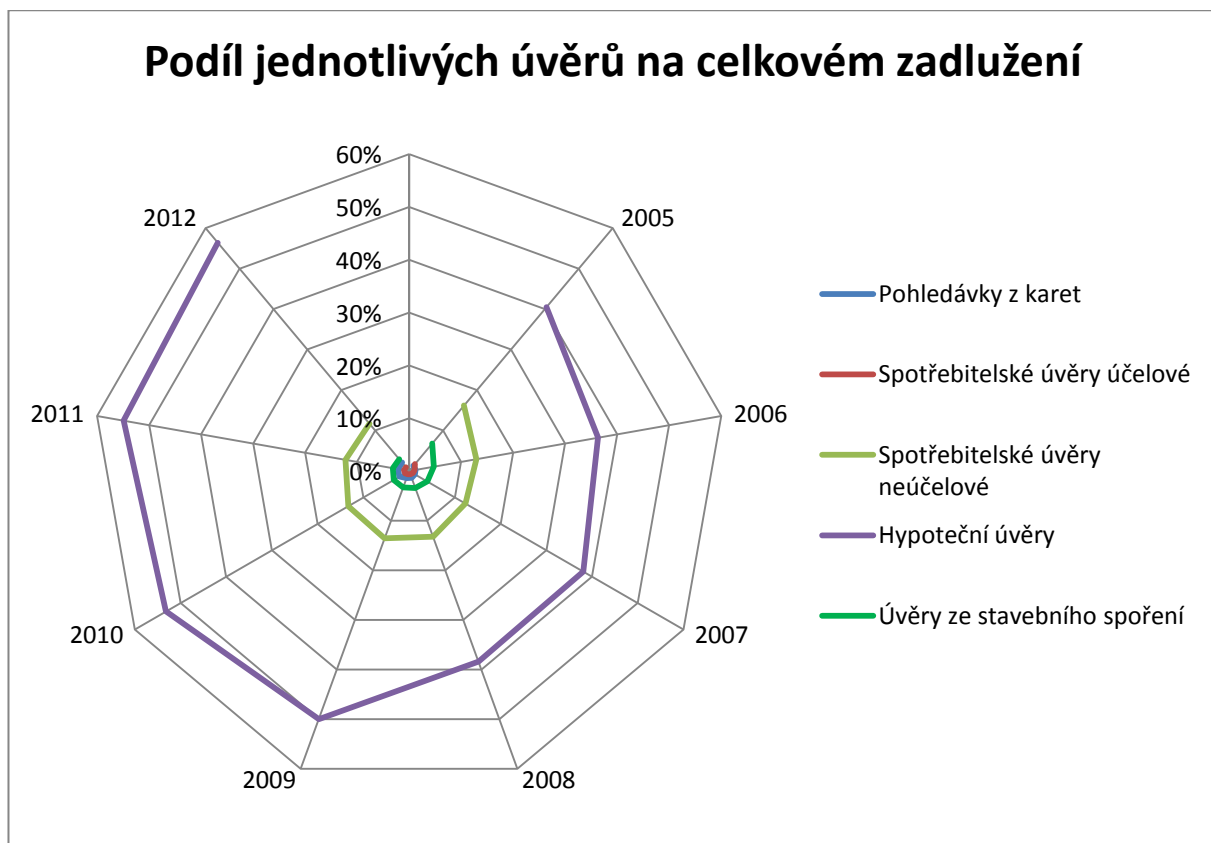
Z grafu č. 9 lze také vidět pokles jak účelových, tak neúčelových spotřebitelských úvěrů. U účelových úvěrů se jedná o pokles relativního podílu těchto úvěrů na celkovém zadlužení mezi roky 2002 – 2012 o 1,76 procentní body. Nutno dodat, že účelové spotřebitelské úvěry právě kvůli své účelovosti nikdy neměly domácnosti v oblíbě. Klesají však i oblíbenější neúčelové úvěry. Relativní podíl neúčelových úvěrů na celkovém objemu zadlužení mezi roky 2002 – 2012 klesl o 5,08 procentních bodů. Za tuto změnu může promyšlenější financování domácností a stále vysoké úrokové sazby z těchto úvěrů.

Graf 9: Relativní podíly nejčastějších typů úvěrů na celkovém zadlužení

*Vlastní zpracování a
propočty dle [39]*

Vývoj jednotlivých podílů nejčastějších typů úvěrů na celkovém zadlužení domácností zachycuje i graf č. 10.

Graf 10: Podíl jednotlivých úvěrů na celkovém zadlužení domácností

*Vlastní zpracování a
propočty dle [39]*

Následující tabulka č. 6 znázorňuje meziroční změny u pohledávek z karet, spotřebitelských účelových a spotřebitelských neúčelových úvěrů. Pohledávky z karet vzrostly mezi roky 2002 – 2003 o 128,3 %. Poté však tempo růstu úvěrů z karet začalo rapidně klesat, a to až do roku 2009. V roce 2010 se pohledávky z karet zvýšily o více než polovinu, ale hned rok na to kleslo tempo růstu na úplné minimum, kde se drží doteď.

Spotřebitelské účelové úvěry nabyly na významnosti v letech 2004 a 2010, ovšem jejich tempo růstu v letech 2002 – 2012 je velice volatilní. U spotřebitelských úvěrů neúčelového typu můžeme vidět degresivní vývoj tempa růstu, které v roce 2011 přechází v meziroční pokles zájmu o tyto úvěry. Jejich meziroční tempo růstu se dostalo z 32,3 % v roce 2002 až po -1,2 % v roce 2012, což ukazuje na ztrátu zájmu o tyto úvěry ze strany domácností.

Tabulka 6: Meziroční změny u pohledávek z karet, účelových a neúčelových spotřebitelských úvěrů za roky 2002 - 2012

Období	Pohledávky z karet celkem (mil. Kč)	Meziroční změny karty	Spotřebitelské účelové úvěry (mil. Kč)	Meziroční změny úvěry účelové	Spotřebitelské neúčelové úvěry (mil. Kč)	Meziroční změny úvěry neúčelové
2002	849,5	X	4782,0	X	29730,3	X
2003	1939,1	128,3%	4392,4	-8,1%	39339,6	32,3%
2004	3275,0	68,9%	6595,1	50,1%	47812,5	21,5%
2005	5267,0	60,8%	7096,7	7,6%	66555,8	39,2%
2006	8260,9	56,8%	6793,5	-4,3%	84829,1	27,5%
2007	10982,5	32,9%	7153,9	5,3%	107837,8	27,1%
2008	14052,1	27,9%	6717,2	-6,1%	137063,4	27,1%
2009	16163,6	15,0%	7163,5	6,6%	150378,8	9,7%
2010	24607,7	52,2%	10435,7	45,7%	151361,1	0,7%
2011	25248,3	2,6%	11392,4	9,2%	146618,8	-3,1%
2012	25788,9	2,1%	11190,6	-1,8%	144848	-1,2%

Vlastní zpracování a propočty dle [39]

Následující tabulka č. 7 znázorňuje meziroční změny u hypotečních úvěrů a úvěrů ze stavebního spoření. Jak je možné vidět, hypoteční úvěry využívá čím dál méně nových domácností. Lze vidět jasný propad zájmu o hypoteční úvěry v roce 2008, kdy vypukla finanční krize. Meziroční tempo růstu pokleslo z 54,5 % v roce 2002 na pouhých 6,3 % v roce 2012. Ovšem stejný degresivní průběh má i meziroční tempo růstu u úvěrů ze stavebního spoření, kdy je jasně vidět jejich obliba v letech 2002 – 2004, nejspíše díky vysokému státnímu příspěvku a náhlý propad v roce 2005, kdy státní příspěvek klesl, znovu vyrovnání situace a od roku 2008 opět rapidní pokles, který trvá dodnes a nejspíše díky vládním zásahům bude trvat i nadále.

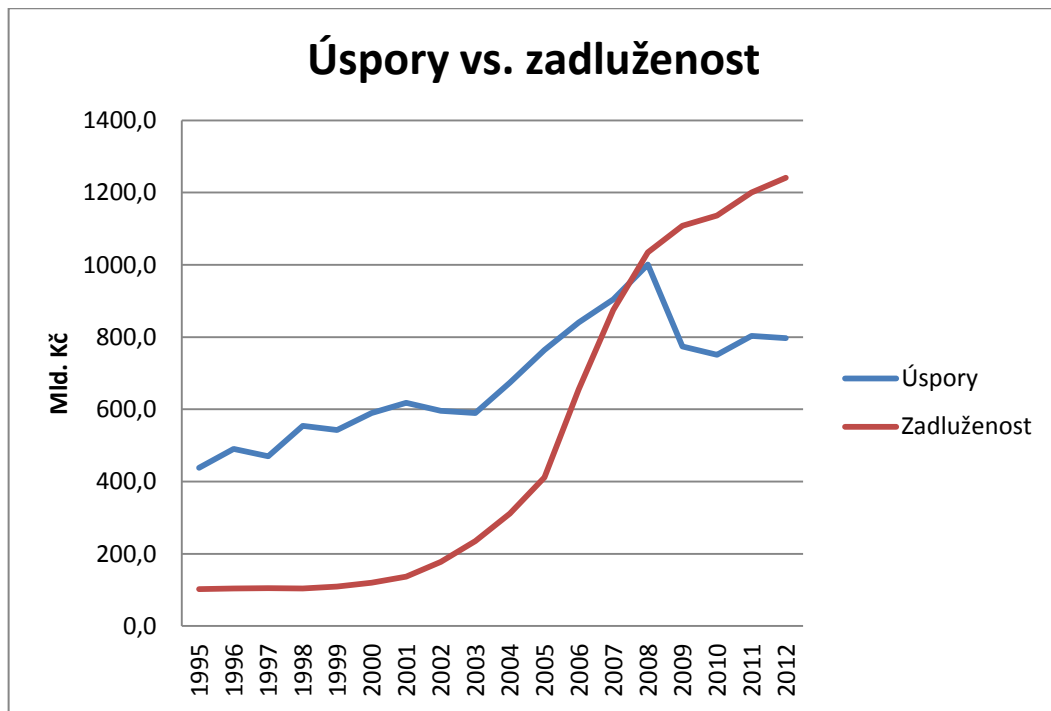
Tabulka 7: Meziroční změny u hypotečních úvěrů a úvěrů ze stavebního spoření za roky 2002 - 2012

Období	Hypoteční úvěry (mil. Kč)	Meziroční změny hypotéky	Úvěry ze stavebního spoření (mil. Kč)	Meziroční změny stavební spoření
2002	50753,3	X	21737,2	X
2003	78407,4	54,5%	25004,8	15,0%
2004	115202,4	46,9%	28672,6	14,7%
2005	166657,5	44,7%	27821,0	-3,0%
2006	238239,9	43,0%	31220,0	12,2%
2007	333551,6	40,0%	34864,9	11,7%
2008	397111,4	19,1%	35566,5	2,0%
2009	554165,0	39,5%	36850,3	3,6%
2010	604437,5	9,1%	38421,6	4,3%
2011	658792,7	9,0%	37641,0	-2,0%
2012	700271,4	6,3%	36028,5	-4,3%

*Vlastní zpracování a
propočty dle [39]*

2.4 Důsledky zadlužení

Z mikroekonomického pohledu představuje každá domácnost subjekt, který má omezené rozpočtové možnosti. Z důsledku rostoucího zadlužování domácnosti aplikují vytěšňovací efekt. Po přijetí úvěru, ať už sebemenšího, domácnosti snižují své úspory a spotřebu [11]. Graf č. 11 zobrazuje hrubé národní úspory a celkovou zadluženost. Lze vidět, že zadluženost domácností v roce 2007 překonala hodnotu úspor.

Graf 11: Graf zachycuje hrubé národní úspory spolu s celkovou zadlužeností domácností

Vlastní zpracování dle

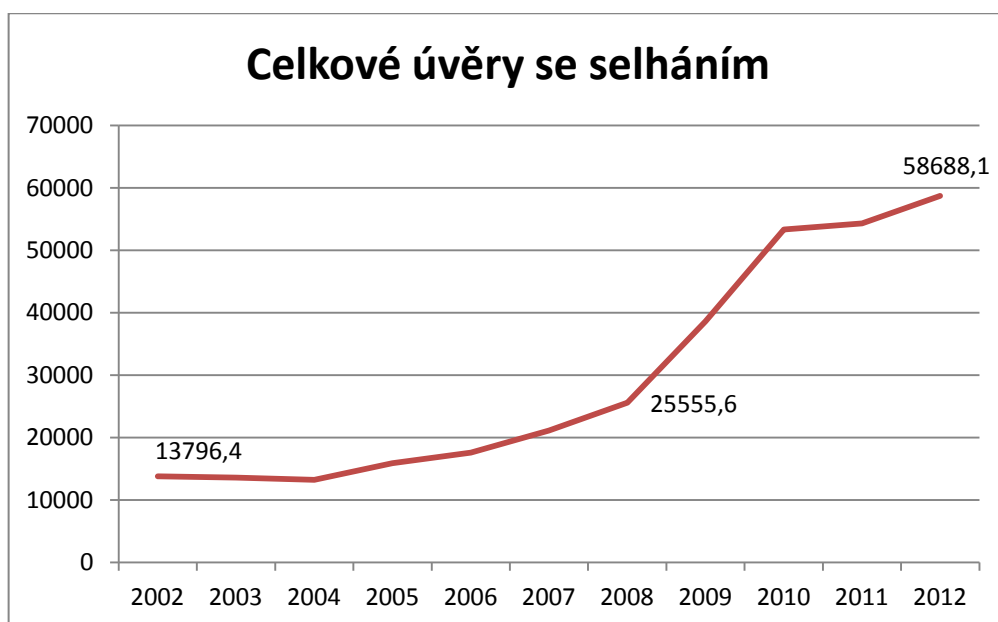
[13]

2.4.1 Úvěry se selháním

Mnohem závažnějším aspektem nesplácení úvěrů než úbytek úspor domácností je exekuce a osobní bankrot. Je třeba si uvědomit, že dlužníci, u kterých vymáhají pohledávky exekutoři anebo musejí vyhlásit osobní bankrot, mají většinou dlouhodobé problémy se splácením svých závazků. Takovýmto úvěrům se říká úvěry se selháním. Následující graf č. 12 zobrazuje stále zvyšující se trend v problematice splácení úvěrů.

Mezi nejčastější důvody, proč dlužníci nemohou splácet své dluhy, patří nečekané výdaje, nízké příjmy nebo ztráta zaměstnání. Dále je velkým problémem to, že lidé si berou půjčky, aniž by předem pořádně zvážili možné následky a schopnost tyto půjčky řádně a včas platit [22].

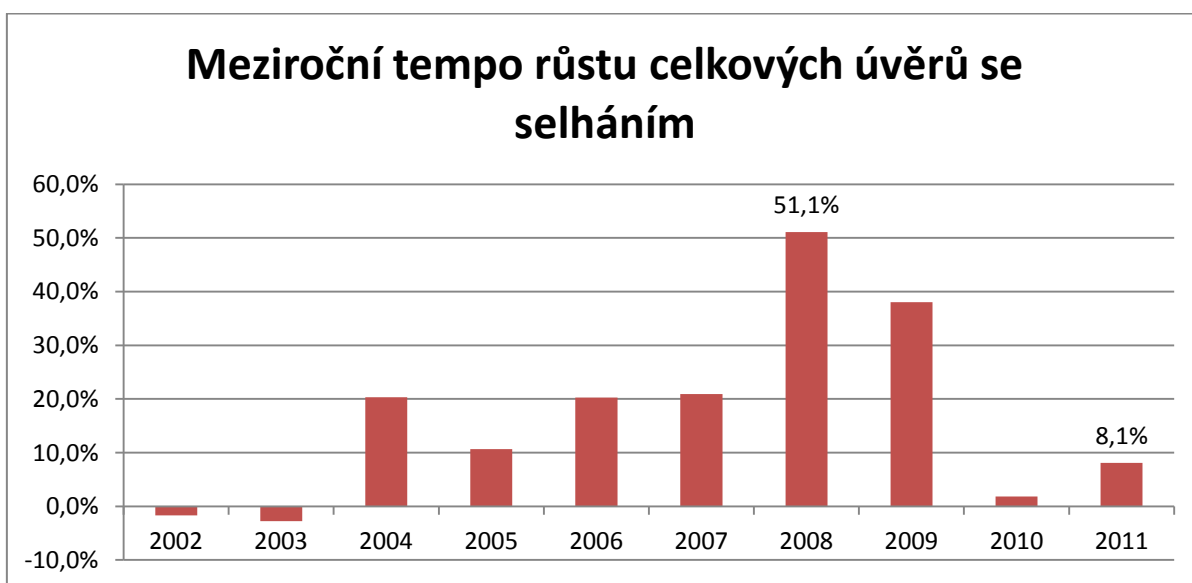

Graf 12: Zobrazení celkových úvěrů se selháním za roky 2002 - 2012

*Vlastní zpracování dle
[38]*

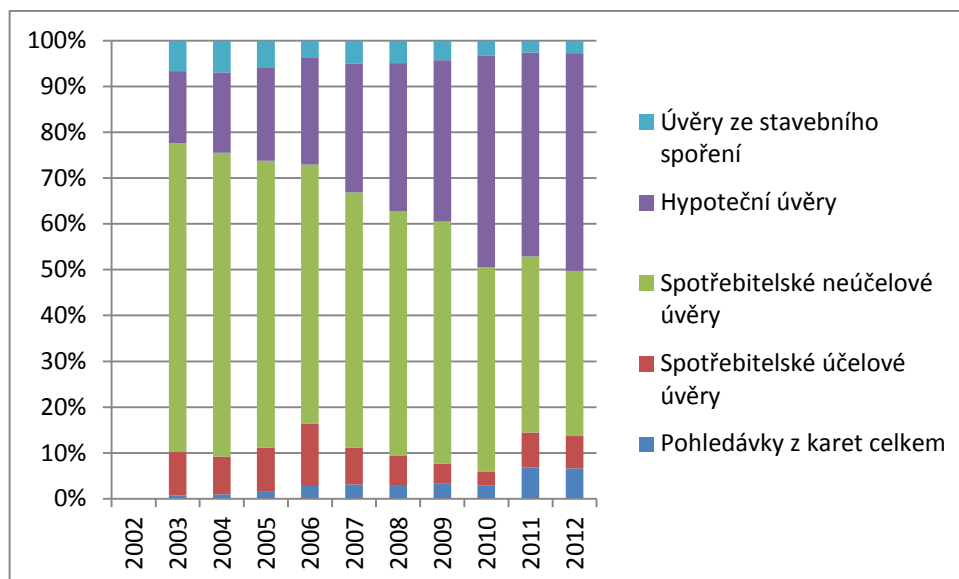
Další graf č. 13 zachycuje meziroční tempo růstu úvěrů se selháním za roky 2002 – 2012. Vysoké hodnoty v roce 2008 a 2009 lze připsat na vrub ekonomické krizi, která vedla i ke zvýšení nezaměstnanosti a tím pádem k výpadku stálého příjmu u rodin a domácností, což vedlo k problémům se splácením úvěrů.

Graf 13: Meziroční tempo růstu celkových úvěrů se selháním za roky 2002 - 2012

*Vlastní zpracování a
propočty dle [38]*

Následující graf č. 14 ukazuje, že nejvíce mají lidé problémy se splácením hypotečních úvěrů a úvěrů z platebních karet. Právě kvůli problémům se splácením hypotečních úvěrů přibývá každý rok exekucí.

Graf 14: relativní podíly úvěrů se selháním za roky 2002 - 2012

Vlastní zpracování dle
[38]

Tabulka č. 8 zobrazuje meziroční tempo růstu selhání u spotřebitelských úvěrů účelových a neúčelových a u hypotečních úvěrů v mil. Kč. V roce 2009 lze vidět dopady finanční krize, kde dokonce selhání u hypotečních úvěrů narostlo o 121,61 % oproti roku 2008.

Tabulka 8: Meziroční tempo růstu selhání u spotřebitelských úvěrů obojího typu a u hypotečních úvěrů za roky 2002 - 2012

Rok	Spotřebitelské účelové úvěry	Procentní rozdíl účelové spotřební	Spotřebitelské neúčelové úvěry	Procentní rozdíl neúčelové spotřební	Hypoteční úvěry	Procentní podíl hypoteční úvěry
2002	466,7	X	3319,5	X	773,8	X
2003	485,4	4,01%	3887,9	17,12%	1024,5	32,40%
2004	668,5	37,72%	4406,6	13,34%	1434,7	40,04%
2005	1265,2	89,26%	5277	19,75%	2174,2	51,54%
2006	876,9	-30,69%	6082,5	15,26%	3075,8	41,47%
2007	843	-3,87%	7055	15,99%	4253,7	38,30%
2008	766,5	-9,07%	9136,8	29,51%	6092,2	43,22%
2009	879,8	14,78%	13043,6	42,76%	13501	121,61%
2010	3237	267,92%	16389,7	25,65%	18945,7	40,33%
2011	3026,1	-6,52%	15478,2	-5,56%	20382,2	7,58%
2012	1774,9	-41,35%	17740,8	14,62%	22124,5	8,55%

Důležité je, aby domácnosti nad svými dluhy nezavíraly oči a snažily se je řešit. Prostor pro vyjednávání s bankou existuje téměř vždy, zvláště projeví-li zadlužená domácnost či dlužník upřímnou snahu svým závazkům dostát. Dalším důležitým faktorem, který dlužníkovi pomůže vyjednat s bankou, je kontaktovat banku včas. Ačkoli mají banky pevně stanovené postupy pro řešení nastalých situací, jsou schopny posoudit každý případ individuálně a kývnout na drobný ústupek, který má za následek snadnější splácení dluhu [4, str. 23]. Proto je důležité neschovávat se před svými dluhy. Pokud domácnosti své dluhy ignorují, vede to bohužel často k exekuci.

2.4.2 Exekuce

Exekuce je mechanismus odebírání majetku dlužníkovi, který se dá zpeněžit a jeho převedení věřiteli, a to na základě soudního rozhodnutí a exekučního výměru [6, str. 240]. Exekuci upravuje zákon č. 120/2001 Sb. o soudních exekutorech a exekuční činnosti a o změně dalších zákonů, neboli exekuční řád.

„Nutnou příčinnou každé exekuce je dluh, nejčastěji peněžitého charakteru. Před samotným prováděním exekuce však probíhají celkem dvě soudní kolečka. V prvním řízení soud zkoumá, zda dluh opravdu existuje, a stanovuje, do kdy má být dlužníkem uhrazen. Pokud dlužník rozhodnutí soudu ignoruje, může se věřitel obrátit na soud podruhé a požádat ho, aby nařídil exekuci“ - člen exekutorské komory Jiří Prošek [18].

Právním titulem pro exekuci nemusí být pouze soudní rozsudek, ale i notářský zápis s doložkou vykonatelnosti, rozhodčí nález, vykonatelné správní rozhodnutí, exekutorský zápis či výkaz nedoplatků ve věcech nemocenského pojištění a sociálního zabezpečení [6, str. 218].

Dnem podání návrhu na nařízení exekuce začíná běžet exekuční řízení. Soud usnesením nařídí exekuci, pokud je návrh oprávněný, jejím provedením pověří soud exekutora do 15 dnů. Exekutor určuje způsob provedení exekuce, který je podle něj nejvýhodnější, tedy který pokládá za nejúčinnější.

Soudní exekutorem může být pouze svéprávná osoba, která získala vysokoškolské vzdělání v oboru právo, je bezúhonná, vykonala tříletou exekutorskou praxi a složila exekutorskou zkoušku. Exekutoři mají povinnost se sdružovat v samosprávné Exekuční komoře České republiky, která je vrcholným orgánem pro výkon exekucí. Soudní exekutor je jmenován ministrem spravedlnosti, kterému skládá do rukou slib [50].

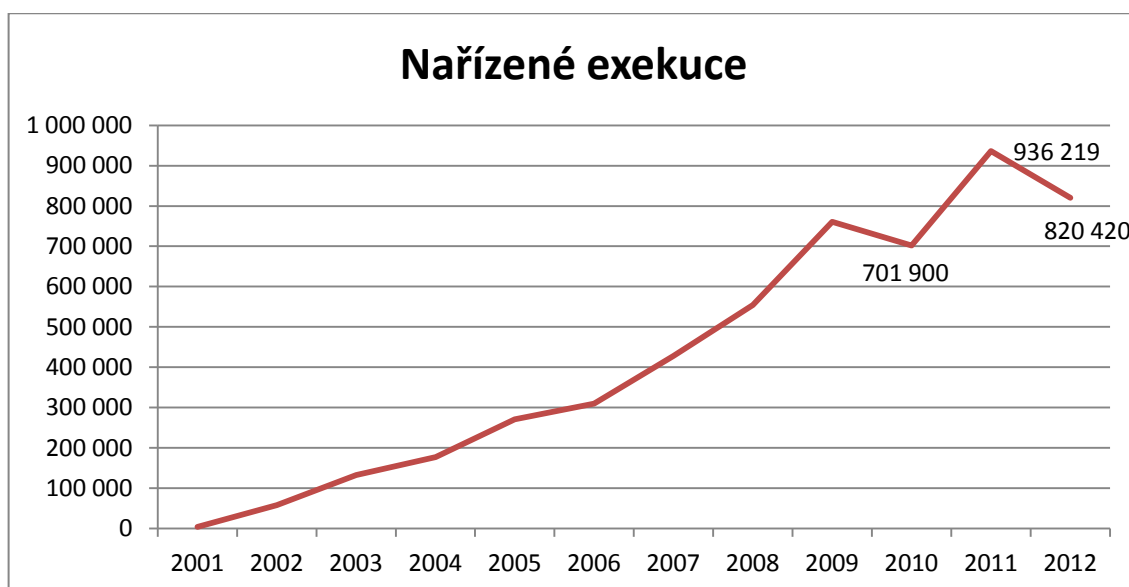
Exekuce je spjata s vysokými náklady na ni, které hradí dlužník. Tyto náklady zahrnují odměnu exekutora, která je minimálně 15 % z vymáhané částky.

Způsoby exekuce [12]:

- Srážky ze mzdy, nejčastější způsob exekuce. Každý měsíc se dlužníkovi z platu strhává soudem určená částka. Osoby, kterým je na plat uvalena exekuce mají ovšem právo na nezabavitelnou částku, která k 1. 1. 2014 činí 6188,67 Kč;
- Exekuce na bankovní účet, je také velice oblíbený a nenáročný způsob exekuce. Jedná se o obstavení celého bankovního účtu, po dobu celé exekuce. Dlužník má právo si 1x za celou dobu trvání exekuce vybrat částku, která odpovídá dvojnásobku životního minima;
- Exekuce na nemovitost, k tomuto způsobu exekutoři přistupují pouze tehdy, pokud se nemohou dostat k penězům z platu či obstavením běžného účtu. Exekuce na nemovitost ve skutečnosti představuje její zablokování v katastru nemovitostí, pro případ, že by ji chtěl dlužník prodat. Pokud ovšem exekutoři nemají jinou možnost, dají nemovitost do dražby. Exekutoři spolupracují s odborníky, kteří odhadnou cenu nemovitosti. Vyvolávací cena nemovitosti činí 2/3 odhadní ceny;
- Exekuce movitého majetku, jedná se o zabavování movitého majetku. Vykonavatel exekuce může vstoupit do obydlí, i když nikdo není doma. Nejčastěji se zabavuje elektronika, umělecké předměty, starožitnosti a motorová vozidla. Stejně jako u nemovitostí, movité věci putují do dražby, kde jsou draženy za 2/3 odhadní ceny;
- Exekuce na důchod, v tomto případě exekutoři informují státní správu sociálního zabezpečení, která sama strhává peníze dle výše exekuce. I zda platí, že dlužníkovi musí zůstat základní nezabavitelná částka;
- Exekuce na sociální dávky, jedná se především o dávky opakované.

Existují však také věci, které exekutoři nesmí zabavit. Jedná se o oblečení, obvyklé vybavení domácnosti, snubní prsteny a předměty podobné osobní povahy, zdravotnické potřeby, hotovost ve výši dvojnásobku životního minima a věci, které jsou potřebné pro výkon povolání [12].

Následující graf č. 15 zobrazuje nařízené exekuce. Jak jde vidět, počet nařízených exekucí celkem pravidelně narůstá. Výjimku tvořil rok 2010 a 2012. Lze to přičíst stále vyšší finanční zodpovědnosti a lepší platební schopnosti dlužníků.

Graf 15: Počet nařízených exekucí

Zdroj: [18]

Tabulka č. 9 zobrazuje celkový počet nařízených exekucí za roky 2001 – 2012. Mezi roky 2001 – 2003 počet exekucí neuvěřitelně vzrostl. Na vině je boom zadlužování přelomem 21. století, kdy si lidé brali úvěry, a nebyli je schopní splácet. Jak lze vidět, počet nařízených exekucí vzrostl o neuvěřitelných 1247 %.

Tabulka 9: Celkový počet nařízených exekucí za roky 2001 - 2012

Rok	Nařízené exekuce	Meziroční změna
2001	4 302	X
2002	57 954	1247,1%
2003	132 469	128,6%
2004	177 060	33,7%
2005	270 480	52,8%
2006	309 457	14,4%
2007	427 800	38,2%
2008	554 128	29,5%
2009	760 923	37,3%
2010	701 900	-7,8%
2011	936 219	33,4%
2012	820 420	-12,4%

Zdroj: Vlastní

zpracování a propočty dle [18]

Celkově lze konstatovat, že od roku 2001 do roku 2012 bylo nařízených 5 153 112 exekucí, které blokují majetek domácností v rámci bilionů korun, což nemá dobrý vliv na vývoj ekonomiky.

Vykonané exekuce zachycuje tabulka č. 10, která ukazuje, že zatímco počet nařízených exekucí se v roce 2010 a 2012 snížil, počet ukončených exekucí naopak stále roste. Příčinou růstu ukončených exekucí lze spatřovat v novelizaci vyhlášky o snížení advokátních odměn, která vstoupila v platnost v březnu roku 2012. Dalším faktorem je, že soudní exekutoři zajišťují vymahatelnost práva v České republice čím dál efektivněji [18, 41].

Tabulka 10: Vykonané a nařízené exekuce za roky 2009 - 2012

Rok	Nařízené exekuce	Ukončené exekuce
2009	760 923	178 233
2010	701 900	202 036
2011	936 219	287 984
2012	820 420	352 000

*Vlastní zpracování dle
[18]*

Ze statistik České exekutorské komory vyplývá, že typický dlužník má průměrný věk 39 let. Nejvíce exekucí je vykonáváno v Moravsko-slezském kraji. Exekuci podléhají z 68 % muži, kteří mají průměrnou výši exekuce 83 344 Kč. Ženy jsou tedy zastoupeny 32 % a jejich průměrná výše dluhu je 69 720 Kč, tedy ženy dluží v průměru o 13 624 Kč méně než muži. Exekutoři každý rok úspěšně vymáhají kolem 37 pohledávek [41].

2.4.3 Osobní bankrot

Osobní bankrot je pro dlužníka výhodný, protože poskytuje reálnou možnost se osvobodit od svých dluhů. Dá se říci, že osobní bankrot je výhodný i pro věřitele, zvláště ty nezaopatřené, jelikož mají jisté, že získají alespoň 30 % z dlužné částky zpět.

Právně osobní bankrot zakotvuje část II, hlava V: oddlužení, zákona č. 182/2006 Sb. o úpadku a způsobech jeho řešení (tzv. Insolvenční zákon). Osobní bankrot má umožnit vyřešení insolvenční situace rodiny. Zákon zakotvuje dva způsoby oddlužení – jednorázové zpeněžení majetku dlužníka a pomocí splátkového kalendáře, který je rozvržen do 5 let [57].

Návrh na oddlužení soudu podává pouze dlužník. K návrhu dlužník musí připojit seznam majetku, seznam závazků, listiny dokládající příjem dlužníka za 3 roky a listinu očekávaných příjmů dlužníka v následujících 5 letech. V návrhu musí být i podpis manžela/ manželky, jakožto vyjádření souhlasu s oddlužením. Míra uspokojení věřitelů, jejichž pohledávka není zajištěna majetkem dlužníka, musí přesahovat alespoň 30 % jejich pohledávek. Soud poté zkoumá, zda jsou pro povolení oddlužení splněny veškeré podmínky, pokud ano, soud oddlužení povolí. Oddlužení probíhá buď jednorázovým zpeněžením majetku dlužníka, které

provádí insolvenční správce, anebo plněním dlužníka podle splátkového kalendáře. V tomto případě musí mít dlužník pravidelný příjem.

Majetkovou podstatu k jednorázovému oddlužení tvoří peněžité prostředky, věci movité a nemovité, podniky, soubor věcí a věci hromadné, veškeré typy vkladů, cenné papíry, obchodní podíl. Stejně jako u exekucí, dlužníkovi nemohou být zpeněženy věci osobní povahy, oděv, věci potřebné k výkonu zaměstnání, snubní prsten a věci osobní povahy a zdravotnické pomůcky.

Při využití možnosti oddlužení pomocí splátkového kalendáře je dlužník povinen po dobu 5 let měsíčně splácet nezajištěným věřitelům částku ve stejném rozsahu ze svých příjmů. Dlužník si smí ponechat na své živobytí pouze částku v rozsahu životního minima. Dohled vykonává opět insolvenční správce.

Jestliže dlužník splní řádně a včas veškeré povinnosti, podle schváleného způsobu oddlužení, vydá soud usnesení, kterým dlužníka osvobodí od placení pohledávek, zahrnutých do oddlužení v rozsahu, v němž dosud nebyly uspokojeny. Oddlužení se nevztahuje na peněžité tresty a majetkové sankce, které byli dlužníkovi uloženy v trestním řízení [6, str. 227-233].

Tabulka č. 11 zobrazuje počet osobních bankrotů a počet návrhů na ně za období 2012 – 2013. Za rok 2012 bylo podáno 23 945 návrhů a 16 982 bylo vyhověno. V roce 2013 bylo více podaných návrhů - 26 179 a také i více návrhům bylo vyhověno – 19 165. Průměrný počet v roce 2012 činil 1 415 osobních bankrotů, v roce 2013 to bylo 1 597, lze tedy vidět lehký nárůst, který se nejspíše bude do budoucna zvyšovat. Možnost osobního bankrotu není v českém právním řádu zakotvena dlouho, a tak se dá předpokládat, že dlužníci tuto možnost budou využívat stále častěji.

Tabulka 11: Zachycení počtu osobních bankrotů a počtu návrhů na ně za období 2012 - 2013

Měsíc	Počet osobních bankrotů		Rozdíl měsíčních bankrotů	Počet návrhů na bankrot		Rozdíl měsíčních návrhů
	2012	2013		2012	2013	
Leden	1 312	1 695	383	1 656	1 872	216
Únor	1 224	1 354	130	1 913	2 015	102
Březen	1 319	1 569	250	2 121	2 390	269
Duben	1 369	1 675	306	2 019	2 354	335
Květen	1 526	1 660	134	1 972	2 271	299
Červen	1 385	1 371	-14	2 017	1 948	-69
Červenec	1 245	1 520	275	1 931	2 096	165
Srpen	1 628	1 656	28	2 050	2 011	-39
Září	1 410	1 636	226	1 754	1 943	189
Říjen	1 703	1 747	44	2 348	2 484	136
Listopad	1 565	1 628	63	2 292	2 497	205
Prosinec	1 296	1 654	358	1 872	2 298	426
Celkem	16 982	19 165	2 183	23 945	26 179	2 234

*Vlastní zpracování a
propočty dle [14]*

3 ZPRACOVÁNÍ ZA SOCIÁLNÍ SKUPINY

3.1 Sociální vyloučení z důvodu předlužení

Předlužení je stav, kdy jedinec už není schopen splácet své závazky. Postihuje převážně sociálně znevýhodněné skupiny obyvatelstva. Předlužený jedinec se potýká s těmito problémy [1, str. 51-55]:

- Nevyplatí se mu legálně pracovat, a to z důvodu zabavení části platu díky uvalené exekuci. Raději pobírá sociální dávky a pracuje na černo;
- Hrozí mu exekuce majetku;
- Je vytlačován na okraj společnosti;
- Stává se závislý na sociálních dávkách;
- Předluženým rodinám může hrozit i odebrání dětí do ústavní péče.

Sociální vyloučení je proces, kdy má jedinec ztížen či úplně odepřen přístup ke zdrojům, příležitostem, které umožňují zapojení do sociálních, ekonomických a kulturních aktivit ve společnosti. Základními zdroji je myšleno: zaměstnání, vzdělávání, bydlení, zdravotní péče a sociální ochrana.

Nedostatečný přístup k těmto zdrojům má za následek, že lze charakterizovat jednotlivce i skupiny jednotlivců, které jsou vystaveny sociálnímu vyloučení. Patří sem [28]:

- Dlouhodobě nezaměstnaní;
- Příslušníci etnických menšin;
- Zdravotně postižené osoby;
- Předlužené osoby;
- Migranti;
- Osoby s nízkým vzděláním a kvalifikací;
- Osoby se závislostmi;
- Děti v nefunkčních rodinách;
- Osoby žijící ve znevýhodněných oblastech.

Předlužení není pouze sociální problém, ale také problém ekonomický, neboť osoby v produktivním věku jsou demotivovány k legální práci. Mimo jiné dochází také k růstu

celospolečenských nákladů spojených s bojem proti sekundárním důsledkům předluženosti. Mezi tyto náklady patří například zvýšené náklady na sociální služby, boj proti kriminalitě apod. [1, str. 55].

3.2 Evropský rok boje proti chudobě a sociálnímu vyloučení

Rok 2010 byl vyhlášen Evropskou unií Evropským rokem boje proti chudobě a sociálnímu vyloučení. Jednalo se o informační a osvětovou kampaň, která měla poukázat na problém chudoby a sociálního vyloučení a to z důvodu, že po 10 letech od vyhlášení Evropského procesu boje proti chudobě a sociálnímu vyloučení zůstává v Evropské unii zasaženo chudobou a vyloučením 16,3 % obyvatel [1, str. 54]. V České republice je chudobou zasaženo 8,6 % obyvatelstva, což je o téměř polovinu méně, než je průměr v celé Evropské unii [10, str. 89].

Do kampaně se zapojily všechny státy Evropské unie spolu s Islandem a Norskem. Celkový rozpočet Evropské unie na aktivity Evropského roku 2010 byl 17 milionů eur, Česká republika čerpala 8 milionů korun a dalších 9 milionů vyčlenilo Ministerstvo práce a sociálních věcí, které za chod Evropského roku bylo zodpovědné [26].

Priority národního programu v České republice [1, str. 54]:

- Priorita 1: prevence sociálního vyloučení v důsledku předluženosti;
- Priorita 2: přístup na trh práce osobám vzdáleným tomuto trhu;
- Priorita 3: aktivace územní veřejné správy při tvorbě a hodnocení akčních plánů boje proti chudobě a sociálnímu vyloučení;
- Priorita 4: zvýšení úrovně vzdělanosti;
- Priorita 5: podpora přiměřeného bydlení sociálně vyloučených osob a řešení bezdomovectví.

Na základě priorit Národního programu bylo realizováno 12 projektů, které se zabývaly převážně rozvojem finanční gramotnosti a prevencí předlužování.

3.3 Domácnosti dle ČSÚ

Podle Českého statistického úřadu se domácnosti dají charakterizovat podle několika kritérií. Definujeme je jako [31]:

- Osoby v čele domácnosti, v úplných rodinách je osobou v čele vždy muž, bez ohledu na to, zda je ekonomicky aktivní anebo ne. U neúplných rodin je to osoba, která má nejvyšší ekonomickou aktivitu anebo osoba, která má nejvyšší příjem;
- Druhu domácností, založeno na rodinných vztazích. V úplné rodině je základní jednotkou manželský pár, v neúplné rodině je to alespoň jeden rodič a jedno dítě;
- Druhu domácností podle EU, vytvořeno podle metodologie EU. Jedná se o ekonomickou typologii založenou na počtu dospělých osob a počtu závislých dětí v domácnosti;
- Vzdělání, jedná se o rozdělení do čtyř skupin:
  - o Základní vzdělání;
  - o Vyučení;
  - o Úplné střední vzdělání, vyučení s maturitou a pomaturitní studium
  - o Vysokoškolské i vyšší odborné vzdělání.
- Zaměstnání, rozdělení typů zaměstnání do 9 hlavních tříd;
- Skupiny domácností, odvozeno od postavení osoby v čele. Jsou to:
  - o Domácnosti zaměstnanců – dělí se na domácnosti nižších zaměstnanců a domácnosti vyšších zaměstnanců;
  - o Domácnosti samostatně činných osob
  - o Domácnosti důchodců – dělí se na domácnosti s pracujícími členy a domácnosti s nepracujícími členy;
  - o Domácnosti nezaměstnaných;
  - o Ostatní domácnosti – osoby v čele nejsou ekonomicky aktivní a ani nepobírají důchod.

3.4 EU-SILC: Životní podmínky

EU-SILC (European Union – Statistics on Income and Living Conditions) je šetření, které má za úkol získat aktuální průřezová i panelová mikrodata o příjmech a sociálních podmínkách osob a domácností. Šetření pokrývá oblast příjmových nerovností, chudoby, materiální deprivace a další. EU-SILC je povinné pro všechny členské státy EU. V ČR se toto šetření nazývá Životní podmínky.

Hlavním koordinátorem těchto šetření je Eurostat, avšak národní statistické organizace mají volnost v organizaci šetření.

Šetření EU-SILC bylo zahájeno v roce 2003 na základě gentlemanké dohody mezi šesti členskými státy (Belgie, Dánsko, Řecko, Irsko, Lucembursko a Rakousko) a Norskem. V roce 2004 už šetření probíhalo ve třinácti členských státech EU. V roce 2007 se do šetření zapojily již všechny členské státy EU.

Následující data jsou převzata právě z těchto statistických šetření se zaměřením na rozdělení domácností do sociálních skupin dle osoby v čele [16].

Osoby v čele jsou rozčleněny do následujících skupin [37]:

- Nižší zaměstnanci, jsou osoby, u kterých v šetřených letech převládala pracovní činnost (za pracovní činnost se považuje i doby pobírání dávek nemocenského pojištění – nemoc, mateřská dovolená). Osoba v čele nižší domácnosti má ukončené základní vzdělání anebo je vyučená;
- Vyšší zaměstnanci, jsou osoby, u kterých v šetřených letech převládala pracovní činnost a mají ukončené úplné střední vzdělání a vyšší;
- Osoby samostatně výdělečně činné, jedná se o osoby, které podnikají na základě živnostenského oprávnění nebo na základě jiných předpisů, dále to jsou osoby, které se účastní společného podnikání na základě smlouvy, osoby, které vykonávají nezávislé povolání a osoby, které pracují za honoráře;
- Důchodci, jsou osoby, které pobírají jakýkoliv důchod (kromě sirotčího). Mohou mít i příjmy z pracovní činnosti;
- Nezaměstnaní, jsou osoby, které větší část roku neprovozovali pracovní činnost, ale pracovat chtěli;
- Ostatní, do této skupiny patří osoby pečující o domácnost, o nemohoucího člena domácnosti, nebo o osobu blízkou, osoby co žijí z majetku a osoby bez vlastních příjmů.

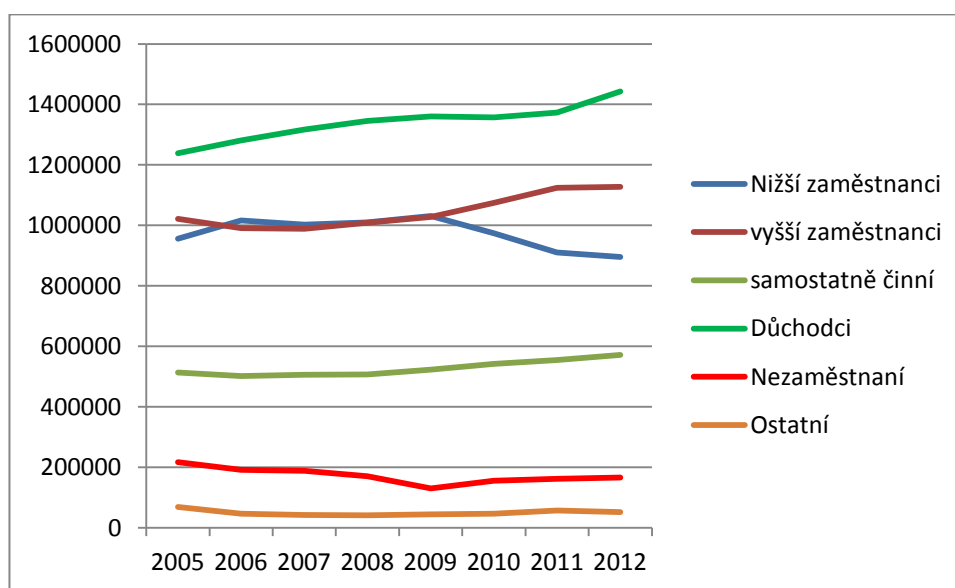
Následující tabulka č. 12 znázorňuje počet domácností dle osoby v čele.

Tabulka 12: Počet domácností v ČR za roky 2005 – 2012 dle osoby v čele

Zaměstnanci	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Nižší zaměstnanci	955601	1015899	1002571	1010291	1031079	973790	910097	895893
Vyšší zaměstnanci	1020950	991008	988068	1008199	1028059	1074798	1124072	1126861
Samostatně činní	513306	502095	505312	506901	522471	541592	554219	571310
Důchodci	1237951	1281000	1316924	1345698	1360388	1357238	1373290	1443313
Nezaměstnaní	216372	191740	188627	169748	129680	155747	161778	165538
Ostatní	68518	45928	41839	41014	44687	46500	57165	51952

*Zdroj: Vlastní
zpracování dle [29, 30, 31,32,33,
34, 35, 36]*

Lépe než tabulka č. 12, ovšem méně konkrétně zachycuje počet domácností dle osoby v čele graf č. 16.

Graf 16: Vývoj domácností dle osoby v čele za roky 2005 – 2012

*Zdroj: Vlastní
zpracování dle [29, 30, 31, 32,
33, 34, 35, 36]*

Z grafu č. 16 i z tabulky č. 12 lze vidět, že ostatních domácností je opravdu pomálu, v průměru okolo 48 000. Na grafu lze pozorovat fakt, že nižších domácností rapidně ubývá, což lze přičíst faktu, že čím dál více lidí studuje vysokou školu, ale hlavně skutečnosti, že lidé s nedostačujícím vzděláním si museli toto vzdělání kvůli udržení si práce doplnit.

Se stoupajícím počtem absolventů vysokých škol roste počet vyšších zaměstnanců, ekvivalentně s poklesem nižších zaměstnanců. Z grafu č. 15 lze i jasně vidět trend stárnutí populace, kdy domácností důchodců přibývá od roku čím dál tím více. Zatímco v roce 2005 bylo 1 237 951, v roce 2012 to bylo už 1 443 313, což je o 205 362 domácností s důchodci více.

Tabulka č. 13 zobrazuje počet domácností, které mají problémy vyjít se svým příjmem. Data jsou uvedena v procentech.

Tabulka 13: Domácnosti podle osoby v čele, které mají problém, vycházet s příjmem, v procentech

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Nižší zaměstnanci	75	75,7	71,8	74,2	74,3	73,2	74,6	70,7
Vyšší zaměstnanci	51,5	54,9	49,2	52,5	52,5	55	55,5	54,1
Samostatně činní	58,4	57	49,8	51,8	48,5	53,7	53,8	56,6
Důchodci	72,3	70,9	67,8	74,8	68,8	69,4	70,1	71,2
Nezaměstnaní	93	93,6	92,7	92,7	92,3	88,7	88,4	88,7
Ostatní	85,8	82,7	80,8	79,8	78,3	87,5	86,8	86,3

Zdroj: Vlastní

*zpracování dle [29, 30, 31, 32,
33, 34, 35, 36]*

Na základě tabulky č. 13 lze konstatovat, že nejvíce problémů s vycházením s příjmem mají ostatní domácnosti, tedy domácnosti kde osoba v čele pečuje o domácnost či osobu blízkou. Dále to jsou samozřejmě domácnosti nezaměstnaných, kde se problémy s vycházením s příjmem pohybují okolo 91 %, což je velice alarmující číslo. Z tabulky č. 13 lze také pozorovat, že čím vyšší má osoba v čele domácnosti vzdělání, tím menší má problémy s vycházením s rozpočtem.

Problém domácností s vycházením s příjmem vede postupně k zužování úspor až po jejich úplné vyčerpání. Po vyčerpání úspor přichází na řadu půjčování peněz. Většinou spotřebitelských úvěrů neúčelových. Svoji roli v celém procesu hraje i bankovní registr. Jedná se o databázi informací o úvěrových vztazích.

Registr zachycuje negativní, ale i pozitivní informace o platební morálce a bonitě klientů bank, leasingových společností a splátkových společností. Do registru se zapojují i někteří dodavatelé energií, mobilní operátoři a další společnosti [6, str. 100].

Informace v databázi jsou každodenně aktualizovány a archivovány po dobu 10 let.

Díky bankovnímu registru si domácnosti, které mají problémy se splácením, nemohou opakovaně u bank půjčovat, a proto se kolikrát uchylují k půjčkám od nebankovních, avšak finančních institucí, které využívají situace, kdy si jsou vědomi, že jedinci v čele domácnosti již banka nepůjčí, a tak mají smlouvy o úvěru nastaveny velice nevýhodně, většinou s velkými úroky. Vysoké úroky pak domácnosti dostávají do neúnosné situace [19].

Mnohdy je hranice mezi spotřebitelskými úvěry od bank a nebankovních institucí velmi malá. Ale přibývá i úvěrových predátorů, jejichž půjčky jsou velmi rizikové a s velice vysokými úroky. Domácnosti, snažící se vyřešit své finanční problémy a nečekané výdaje jsou při získávání půjček čím dál méně opatrné a sjednávají tyto půjčky za velice nevýhodných podmínek a úroků, které hraničí s lichvou [23].

Lichva je sice u nás trestný čin, podle trestního zákoníku, ale zároveň ji však trestní zákoník definuje velice neurčitě jako: „*Kdo zneužívá něčí rozumové slabosti, tísně, nezkušenosti, lehkomyšlnosti nebo něčího rozrušení, dá sobě nebo jinému poskytnout nebo slíbit plnění, jehož hodnota je k hodnotě vzájemného plnění v hrubém nepoměru, nebo kdo takovou pohledávku uplatní nebo v úmyslu uplatnit ji na sebe převede, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo zákazem činnosti*“ [53].

Pokud tedy domácnosti mají problém vyjít se svým příjmem, vede to postupně i k problému se splácením půjček a splátek hypoték. Následující tabulka č. 14 vyjadřuje procentní počet domácností, dle osoby v čele, které považují splácení půjček za značnou či částečnou finanční zátěž.

Tabulka 14: Domácnosti, dle osoby v čele, považující půjčky za finanční zátěž, v procentech

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Nižší zaměstnanci	31,5	30,2	26,4	22	28,2	24,8	26,5	25,2
Vyšší zaměstnanci	25	26,7	23,9	17,4	21,2	19,2	19,4	17,2
Samostatně činní	27,9	28,5	25,2	17,7	22,9	22,2	20,9	20,4
Důchodci	6,1	7	6,6	5	5,7	5,7	5,2	4,9
Nezaměstnaní	18,5	25,4	23,2	15,7	20,2	25,1	24,5	21,9
Ostatní	14,1	14,4	14,9	13,8	12,2	24,6	12,3	17,8

*Zdroj: Vlastní
zpracování dle [29, 30, 31, 32,
33, 34, 35, 36]*

Opět lze pozorovat, že stejně jako měly domácnosti nepracujících, ostatních a nižších zaměstnanců problémy s vycházením se svým příjmem, pociťují přesně tyto typy domácností své půjčky jako finanční zátěž. Vyšší zaměstnanci opět díky vyšším platům nepociťují půjčky jako finanční zátěž tak citelně. Nejlépe si ovšem vedou domácnosti důchodců. Pravděpodobně proto, že pro důchodce je velice těžké získat půjčku a tak ji nemohou následně pociťovat jako finanční zátěž.

Tabulka č. 15 se zabývá problematikou splácení hypoték. Zachycuje domácnosti, které měly posledních 12 měsíců problém s úhradou splátky za hypotéku.

Tabulka 15: Domácnosti, dle osoby v čele, které měli problémy se splácením hypotéky, v procentech

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Nižší zaměstnanci	1,2	0,7	0,4	0,4	0,6	0,7	0,7	0,5
Vyšší zaměstnanci	1,3	0,2	0,2	0,3	0,5	0,4	0,5	0,6
Samostatně činní	0,2	0,7	1,1	0,3	0,4	1	2,1	0,9
Důchodci	0,2	0,3	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0
Nezaměstnaní	0,8	0,6	0,6	1,4	0,6	1,9	2	0,3
Ostatní	0	0,9	0	1,9	1,2	1,2	0	0

*Zdroj: Vlastní
zpracování dle [29, 30, 31, 32,
33, 34, 35, 36]*

Nejvyšší průměrnou hodnotu problémů se splácením hypotéky po dobu 12 měsíců měli samozřejmě opět nezaměstnaní, a to 1, 03 %. Samozřejmě nezaměstnaní hypotéku na bydlení nemohou dostat, takže se jedná o osoby v čele domácnosti, které práci měly, vzaly si hypotéku, a následně byly z práce propuštěny. Druhou nejvýše rizikovou skupinou pro nesplácení splátek hypotéky jsou osoby samostatně výdělečně činné. Bohužel ne všem podnikatelům se stále daří, takže tento problém postihuje i tuto skupinu. U osob samostatně výdělečně činných je problémem také nesoulad příjmů, které za své podnikání utrží, a výdajů, které musejí každý měsíc vyplatit. Důchodci a ostatní domácnosti, tedy osoby, které pečují o domácnost či o osobu blízkou opět pochopitelně mají nejnižší hodnoty, jelikož získat hypotéku je pro tyto skupiny domácností velice obtížné.

Na základě předešlého lze tedy konstatovat, že do ohrožených skupin spadají domácnosti ze slabších sociálních vrstev, domácnosti se zaměstnanci s nižším vzděláním a důchodci.

Zaměstnanci s nižším vzděláním mnohokrát chtějí dát najevo svou úspěšnost, ale jejich příjmy na to nestačí a tak to řeší životem na dluh, dokud je to možné [6, str. 96]. Zatímco u domácností s důchodci je problém spíše v tom, že se tyto domácnosti snaží udržet svůj celoživotně nastavený standard, ale s dnešními důchody je to bez předešlého spoření téměř nemožné.

4 KOMPARACE S VYBRANÝMI ZEMĚMI EU

Cílem této kapitoly je porovnat zadlužení českých domácností s vybranými domácnostmi EU. Pro komparaci bylo zvoleno Španělsko, jakožto zástupce z jižní Evropy a dlouhodobý člen EU (od roku 1986), Finsko, taktéž jeden ze starších členů EU (1995) a zástupce severní Evropy. Dále Německo, jelikož je jednou z nejdůležitějších ekonomik v EU. Polsko a Maďarsko byly zvoleny z důvodu podobného vývoje zadluženosti domácností jako v ČR. Jak Maďarsko, tak Polsko neměly stejně jako ČR možnost zadlužovat domácnosti z důvodu komunistického režimu.

Státy v EU sice fungují jako svrchovaný celek, ale každý stát má i vlastní legislativu a tak komparace v rámci EU je složitá, jelikož není povinně určeno, jaké statistiky se ohledně zadlužení domácností v jednotlivých státech musejí provádět.

Data byla čerpána převážně z Eurostatu, dle metodologie ESA 95.

4.1 Základní makroekonomické charakteristiky vybraných zemí

Nejdříve jsou charakterizovány země dle vybraných makroekonomických ukazatelů. V Tabulce č. 16 jsou jednotlivé hodnoty makroekonomických ukazatelů k roku 2012.

Tabulka 16: Makroekonomické ukazatele vybraných zemí

Země	HDP	HDP na hlavu	Obyvatelstvo	Nezaměstnanost	Dluh soukromého sektoru
Jednotky	Mil. Eur	%	Mil. osob	%	% HDP
EU	12 971 122	100	505,7	10,9	X
ČR	152 926	81	10,5	7,4	72,4
Finsko	192 541	115	5,4	7,9	157,8
Maďarsko	96 968	67	9,9	9,8	131
Německo	2 666 400	123	80,5	5,4	106,7
Polsko	381 204	67	38,5	10,6	74,7
Španělsko	1 029 002	96	46,7	26,6	194,4

Vlastní zpracování dle

[27, 40]

Dle velikosti HDP je z vybraných států největší Německo a poté Španělsko. Česká republika má nejbliže k HDP Finska. Nejnižší HDP má Maďarsko.

Co se HDP na hlavu týče, nejbliže se k průměru EU přibližuje Španělsko se svými 96 %. Nejvíce se od průměru oddaluje Maďarsko s 67 % a se stejnou hodnotou i Polsko. Nejvyšší hodnotu má Německo, což ukazuje na jeho extrémní vyspělost, což se dá od státu západní

Evropy předpokládat. Finsko jako zástupce severní Evropy si také vede nadprůměrně. Česká republika se v ukazateli HDP na hlavu drží ve středu, avšak již pod průměrem EU.

Nezaměstnanost je nejnižší opět v Německu. S hodnotou 5,4 % Německo nedosahuje ani poloviny zaměstnanosti celé EU. Česká republika má podobnou nezaměstnanost jako Finsko a Polsko s Maďarskem se těsně drží pod evropským průměrem. Nejvyšší nezaměstnanost má Španělsko.

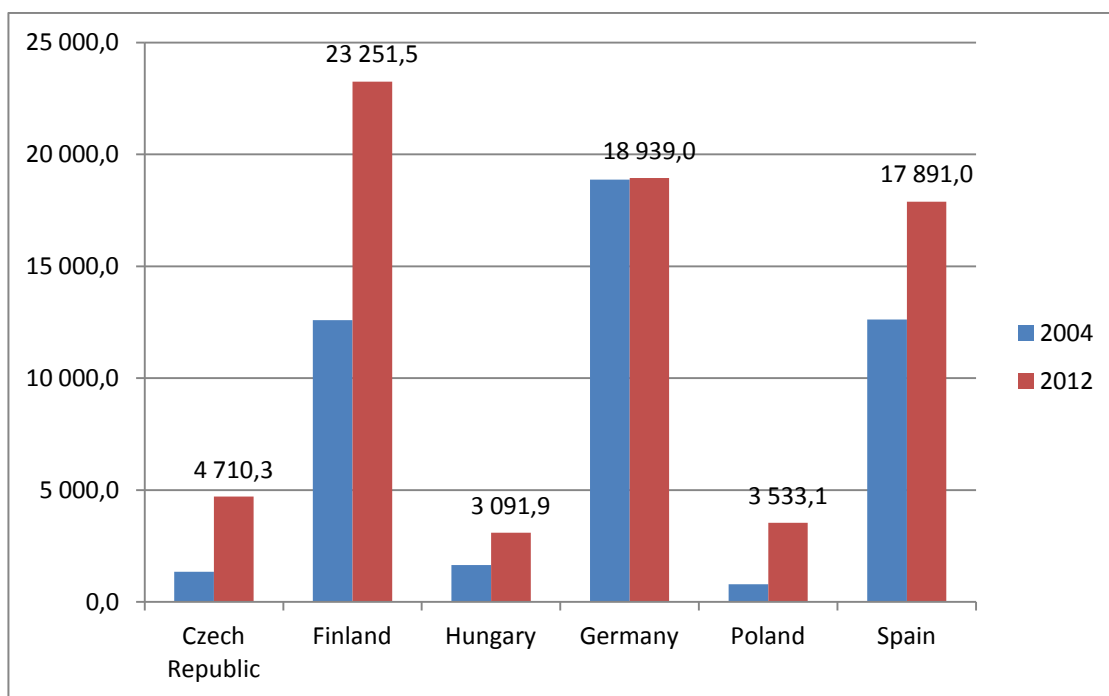
Dluhem soukromého sektoru k HDP se nemyslí pouze dluh domácností, ale i závazky držené v odvětví nefinančních podniků a neziskových organizací sloužících domácnostem, podle metodologie ESA 95. Nejvyšší podíl dluhu soukromého sektoru má Španělsko, Finsko a Maďarsko. Španělsko téměř dvojnásobně převyšuje celý objem HDP. Německo také převyšuje celé HDP, ale pouze o 6,7 %. Pouze Česká republika a Polsko HDP dluhem soukromého sektoru nepřevyšují, přičemž Česká republika má nejnižší výši dluhu soukromého sektoru k HDP. Údaje jsou prezentovány v konsolidované podobě, tj. neberou se v úvahu transakce v rámci stejného odvětví.

Dle těchto informací by se dalo předpokládat, že největšími dlužníky budou španělské a finské domácnosti.

4.2 Objemy úvěrů vybraných domácností v EU

Objemy úvěrů na obyvatele vybraných zemí EU za rok 2004 a 2012 zobrazuje graf č. 17. V grafu č. 17 je srovnáván rok 2004, z důvodu vstupu České republiky do Evropské unie k 1. květnu 2004, s rokem 2012. Celkové objemy úvěrů byly vztaženy ke středním stavům obyvatelstva jednotlivých zemí. Jednotky jsou v eurech a data byla použita v souladu s metodologií ESA 95.

Graf 17: Objemy úvěrů vybraných domácností EU v letech 2004 a 2012 v Eurech na obyvatele

Zdroj: Vlastní zpracování a propočty dle [17]

Finské domácnosti mají nejvyšší objem úvěrů na obyvatele. Následuje Německo, Španělsko, Česká republika, Polsko a nejmenší objem úvěrů na obyvatele má Maďarsko. Dalo se předpokládat, že německé a španělské domácnosti budou držet největší objem úvěrů na obyvatele, a to z důvodu velikosti jejich HDP, ovšem ještě před nimi se s dluhem na obyvatele umístilo Finsko.

U německých domácností lze pozorovat, že dluh domácností na osobu roste nejpomalejším tempem. Tempo růstu zadluženosti německých domácností mezi roky 2004 a 2012 bylo pouze 0,3 %. Druhé nejnižší tempo růstu zadlužení na obyvatele mají španělské domácnosti, kde tempo růstu bylo pouze 41,7 %.

U postkomunistických států si lze všimnout, že maďarské domácnosti mají nejnižší tempo růstu zadluženosti na obyvatele. Mezi roky 2004 a 2012 domácnostem narostl dluh o „pouhých“ 86,8 %. Zatímco dluh českých domácností narostl o 248,6 % a dluh polských domácností dokonce o 344,4 %, a tím pádem mají z vybraných států polské domácnosti největší tempo růstu zadlužování.

Objem úvěrů na obyvatele finských domácností vzrostl mezi roky 2004 a 2012 o 84,7 % a tím pádem se nejbližně přibližují tempem růstu k maďarským domácnostem.

Jak se ukázalo, Finsko i Německo mají nejvyšší zadluženost na obyvatele i přes to, že průměrná měsíční hrubá mzda ve Finsku činí 2 321 eur a v Německu 2 054 eur. V závěsu je Španělsko s průměrnou měsíční hrubou mzdou 1 615 eur, s více než polovičním propadem následuje Česká republika se 744 eury a Polsko s 684 eury. Na poslední pozici se s průměrnou mzdou umístilo Maďarsko s 633 eury [17, 40].

Vzhledem k tomu, že výše hrubé měsíční mzdy koresponduje s výší úvěru na obyvatele, byla provedena korelační analýza, která měla dokázat, zda existuje závislost mezi výší hrubé mzdy a výší zadlužení na jednoho obyvatele. Je počítáno s daty od roku 2004 do roku 2012.

Tabulka 17: Test normality

Tests of Normality							
	Země	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
		Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
zadluzeni	1	,173	9	,200 [*]	,910	9	,313
	2	,161	9	,200 [*]	,921	9	,399
	3	,214	9	,200 [*]	,869	9	,121
	4	,171	9	,200 [*]	,921	9	,404
	5	,120	9	,200 [*]	,965	9	,849
	6	,248	9	,118	,814	9	,030

*. This is a lower bound of the true significance.

a. Lilliefors Significance Correction

*Zdroj: Vlastní
zpracování*

Ukázalo se, že data pocházejí z normálního rozdělení pravděpodobnosti na hladině významnosti 0,01, a tak byl v následném postupu použit Pearsonův korelační koeficient.

Tabulka 18: Korelační analýza

Correlations			
		mzda	zadluzeni
mzda	Pearson Correlation	1	,599 ^{**}
	Sig. (2-tailed)		,000
	N	54	54
zadluzeni	Pearson Correlation	,599 ^{**}	1
	Sig. (2-tailed)	,000	
	N	54	54

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

*Zdroj: Vlastní
zpracování*

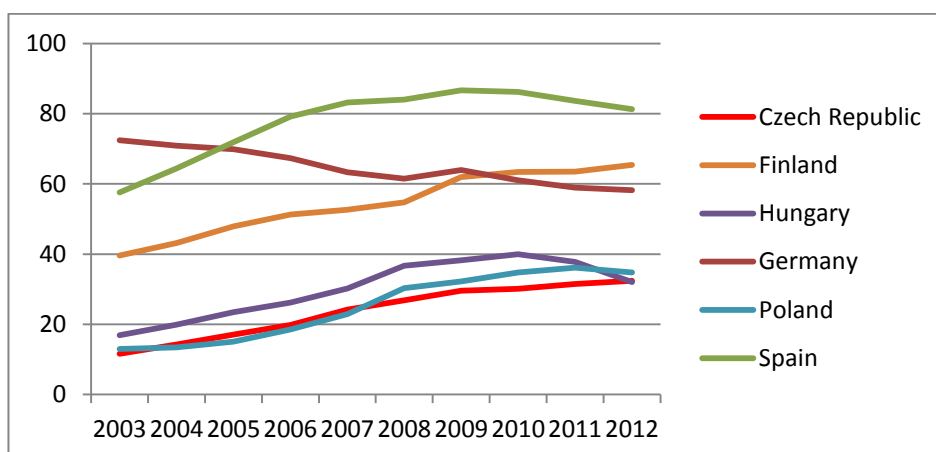
V tabulce je vidět výstup korelační analýzy v programu IBM SPSS 20. Pearsonův korelační koeficient je roven 0,599, tudíž je vyšší, než kritická hodnota Pearsonova korelačního koeficientu, jak pro hladinu 0,05, tak pro hladinu významnosti 0,01. Znamená to, že korelace mezi průměrnou roční mzdou a zadlužeností na obyvatele je statisticky významná a tudíž lze říci, že čím vyšší je v dané zemi průměrná mzda, tím vyšší je i zadluženost obyvatelstva per capita.

4.3 Zadlužení vybraných domácností EU k HDP

Údaje jsou čerpány z Eurostatu, a to konkrétně přímo z rozvahy domácností a neziskových organizací sloužících domácnostem. Z této rozvahy byla použita položka pasiv – půjčky, dlouhodobé i krátkodobé.

Následující graf č. 18 zachycuje zadlužení vybraných domácností vyjádřené k HDP od roku 2003 do roku 2012.

Graf 18: Zadlužení vybraných domácností k HDP

*Zdroj: Vlastní
zpracování dle [17]*

Z grafu č. 18 je patrné, že zadlužení španělských domácností je opravdu nejvyšší, přesně jak se předpokládalo podle dat zadlužení soukromého sektoru v předešlé podkapitole. Ovšem od roku 2009 meziroční tempo růstu španělských domácností kleslo a zadlužení dokonce zaznamenává v posledních letech pokles.

Dále je z grafu č. 18 patrné, že i když zadlužení finských domácností k HDP v roce 2003 bylo pod 40 %, k roku 2012 tato hodnota stoupla více než dvojnásobně na 65,4 %. Od roku 2003 se každý rok tato hodnota navyšovala až do teď. Rostoucí trend v zadlužování domácností má pak už jen Česká republika. Avšak ani v roce 2012 Česká republika se svými 32,4 % nedosáhla toho, co Finsko v roce 2003 (lehce pod 40 %).

Polské domácnosti mají velice podobný průběh zadlužování, jako ty české. Avšak meziroční tempo růstu zadlužení polských domácností v roce 2012 oproti roku 2011 kleslo o 4 procentní body, zatímco českým domácnostem meziroční tempo růstu stále narůstá.

Největší pokles zadlužení domácností k HDP zaznamenaly maďarské domácnosti, kterým za rok 2011 – 2012 pokleslo meziroční tempo růstu o 15 procentních bodů.

Jedině u německých domácností lze pozorovat klesající trend v zadlužování domácností. Z hodnoty 72,4 % v roce 2003 zadlužení německých domácností pokleslo na hodnotu 58,2 % za rok 2012.

Německé domácnosti mají sice jako jediné klesající trend v zadlužování domácností, ale zato se každý rok v Německu zvyšuje počet obyvatel, co žijí pod hranicí chudoby. Za rok 2009 to bylo 15,5 % obyvatel, což je sice stále pod průměrem EU, který činí 16,3 %, ale k průměru EU se toto procento velice přibližuje. V České republice je nejméně obyvatel žijících pod hranicí chudoby, a to konkrétně 8,6 %, a toto procento se každý rok lehce zmenšuje. Maďarsko se se svými 12,4 % také drží pod průměrem EU, zato Polsko s 17,1 %, Finsko s 19,7 % a Španělsko s 19,5 % jsou nad průměrem Evropské unie [10, str. 89].

ZÁVĚR

Tato práce se zabývala zadlužeností českých domácností, jaký má toto zadlužení vliv na různé sociálně ekonomické skupiny obyvatelstva, a také zadlužeností vybraných domácností Evropské unie. Srovnávání zadluženosti vybraných domácností EU bylo velice problematické, jelikož každý stát Evropské unie má svou vlastní legislativu, kterou se řídí. Není proto přesně definováno, jaké statistiky ohledně zadluženosti domácností musejí jednotlivé státy provádět.

Největší zadlužení na obyvatele má Finsko, a to přes 23 000 eur. Poté Německo a Španělsko s dluhem na obyvatele okolo 18 000 eur. S hlubokým propadem následuje Česká republika s necelými 5 000 eury. Nejmenší zadlužení na jednoho obyvatele má Maďarsko, které lehce přesahuje 3000 eur na obyvatele.

U českých domácností nastal rychlý spád zadlužování koncem 90. let 20. století. Od té doby tempo růstu zadlužení stále roste. Důvodem bylo zejména ustálení úrokových měr a jejich pokles na přijatelnou hodnotu.

Většinu vypůjčených prostředků investují české domácnosti do pořízení vlastního bydlení, což má za následek růst objemu hypotečních úvěrů.

Příčiny zadlužování domácností lze spatřovat právě v potřebě vlastního bydlení, v nízkých a stabilních úrocích a vstřícnému postoji bank v nabízení úvěrů.

Důsledkem je poté pokles krytí dluhů vlastními úsporami a zatěžování příjmů domácností splátkami za úvěry.

Schopnost domácností splácet své závazky je zatím dobrá. Jediný problém se objevuje u nízkopříjmových skupin obyvatel, které mají se splácením úvěrů největší problémy.

POUŽITÁ LITERATURA

Knižní literatura

- [1] BALABÁN, Zdeněk. *Slabikář finanční gramotnosti: učebnice základních 7 modulů finanční gramotnosti*. 2. aktualiz., vyd. Praha: Cofet, 416 s. ISBN 978-809-0439-610.
- [2] DUBSKÁ, Drahomíra. *Úspory a zadluženost: ocitly se české domácnosti v dluhové pasti?: (svět rodinných financí - jak spořit a rozmnožovat majetek)*. 1. vyd. Praha: Český statistický úřad, 2008, 26 s. Souborné informace. ISBN 978-80-250-1743-2.
- [3] DUBSKÁ, Drahomíra. *Změny v sektoru domácností ČR v období 1995 až 2005 - úspory a zadluženost*. Praha: Český statistický úřad, 2005, 33 s. Souborné informace. ISBN 80-250-1134-8.
- [4] KRÁLOVÁ, Lenka. *Krotitelé dluhů: průvodce vašim rodinným rozpočtem*. Vyd. 1. Praha: Plot, 2009, 167 s. Poradci bohatého táty. ISBN 978-80-7428-017-7.
- [5] SAMUELSON, Paul Anthony a William D NORDHAUS. *Ekonomie: 18. vydání*. Vyd. 1. Praha: NS Svoboda, 2007, 775 s. ISBN 978-80-205-0590-3.
- [6] SMRČKA, Luboš. *Osobní a rodinné finance: (svět rodinných financí - jak spořit a rozmnožovat majetek)*. 1. vyd. Praha, 2007, 257 s. ISBN 978-80-86946-41-2.
- [7] SMRČKA, Luboš. *Rodinné finance: ekonomická krize a krach optimismu*. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 2010, xxii, 538 s. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 978-80-7400-199-4.
- [8] SUTTON, Garrett. *Jak se zbavit dluhů: místo dluhů získáte dobrý kredit*. Hodkovičky [Praha]: Pragma, 237 s. Poradci bohatého táty. ISBN 978-80-7349-129-1.
- [9] SYROVÝ, Petr. *Financování vlastního bydlení*. 5., zcela přeprac. vyd. Praha: Grada, 143 s. Osobní a rodinné finance. ISBN 978-80-247-2388-4.
- [10] *Vývoj vybraných ukazatelů životní úrovně v České republice v letech 1993-2011*. 1. vyd. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky, 2012. ISBN 978-80-7421-046-4.

Internetové zdroje

- [11] ANTOŠ, Ondřej. *Analýza zadluženosti českých domácností*. In: *Měšec.cz* [online]. 2005 [cit. 2014-04-14]. Dostupné z: http://i.iinfo.cz/urs-att/Mesec_cz-studie_o_zadluzenosti_ceskych_domacnosti-113015889801607.pdf

- [12] BUŘÍNSKÁ, Barbora. Průvodce exekucí krok za krokem. *Peníze.cz* [online]. 2000 - 2014 [cit. 2014-04-14]. Dostupné z: <http://www.penize.cz/exekuce/242480-pruvodce-exekuci-krok-za-krokem>
- [13] CELKOVÉ zadlužení domácností v mil. Kč. *Česká národní banka: ARAD - Systém časových řad* [online]. 2003 - 2009 [cit. 2014-04-14]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cnb/STAT.ARADY_PKG.PARAMETRY_SESTAVY?p_sestuid=1538&p_strid=AD&p_lang=CS
- [14] *Czech Credit Bureau* [online]. 2014 [cit. 2014-04-15]. Dostupné z: <http://www.crif.cz/Novinky/Novinky/Pages/Osobní-bankrot-v-číslech.aspx>
- [15] DUBSKÁ, Drahomíra. České domácnosti dluží bilion. In: *Český statistický úřad* [online]. 2012 [cit. 2014-04-14]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/csu.nsf/informace/ckta120310.doc>
- [16] European Union Statistics on Income and Living Conditions (EU-SILC). *Eurostat* [online]. 2013 [cit. 2014-04-14]. Dostupné z: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/microdata/eu_silc
- [17] Financial Balance Sheets. *Eurostat* [online]. 2014 [cit. 2014-04-15]. Dostupné z: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=nasa_f_bs&lang=en
- [18] Informace. *Exekutorská komora České republiky* [online]. 2009 - 2013 [cit. 2014-04-15]. Dostupné z: <http://ekcr.cz/aktuality-pro-verejnost>
- [19] Jak funguje bankovní registr. *Bankovní registr* [online]. 2007 [cit. 2014-04-14]. Dostupné z: <http://www.bankovni-registr.cz/>
- [20] Jednoduchý koloběh. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-2014 [cit. 2014-04-15]. Dostupné z: http://www.ius-wiki.eu/_detail/tnh/pfuk/tnh/zkouska/nova/jednoduchy_kolobeh_2.jpg?id=tnh%3Apfuk%3Atnh%3Azkouska%3Anova%3Aotazka-87
- [21] Kontokorent. *Finanční vzdělávání: Společný vzdělávací projekt finančních asociací a MFČR* [online]. 2007 [cit. 2014-04-14]. Dostupné z: <http://www.financnivzdelavani.cz/webmagazine/page.asp?idk=334>

- [22] KRISTEJNOVÁ, Veronika. Úvěry v selhání: Na lepší časy je brzy... *Hypindex.cz* [online]. 2012 [cit. 2014-04-14]. Dostupné z: <http://www.hypindex.cz/uvery-v-selhani-na-lepsi-casy-je-brzyundefined/>
- [23] Moře se vaří! Úvěrových žraloků přibývá. *Peníze.cz* [online]. 2013 [cit. 2014-04-14]. Dostupné z: <http://www.penize.cz/spotrebitelske-uvery/277494-more-se-vari!-uverovych-zraloku-pribyva>
- [24] Neúčelové hypoteční úvěry. *Finanční vzdělávání: Společný vzdělávací projekt finančních asociací a MFČR* [online]. 2007 [cit. 2014-04-14]. Dostupné z: <http://www.financnivzdelavani.cz/webmagazine/page.asp?idk=339>
- [25] Nový občanský zákoník. *Portál SVJ.cz: Informační portál - společenství vlastníků jednotek* [online]. 2014 [cit. 2014-04-15]. Dostupné z: <http://www.portalsvj.cz/diskuse/noz-1177-1-podle-ms>
- [26] O roce. *Evropský rok boje proti chudobě a sociálnímu vyloučení* [online]. 2010 [cit. 2014-04-14]. Dostupné z: <http://www.ey2010.cz/o-roce/>
- [27] Private debt in % of GDP - consolidated - annual data. *Eurostat* [online]. 2013 [cit. 2014-04-14]. Dostupné z: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&plugin=0&language=en&pcod e=tipspd20>
- [28] Předlužení. *Evropský rok boje proti chudobě a sociálnímu vyloučení* [online]. 2014 [cit. 2014-04-15]. Dostupné z: <http://www.ey2010.cz/predluzeni/>
- [29] Příjmy a životní podmínky domácností 2009: Tab. 1 Domácnosti podle postavení osoby v čele, e) subjektivní názory. *Český statistický úřad* [online]. 2010 [cit. 2014-04-14]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/BB004972FA/\\$File/3012101e.pdf](http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/BB004972FA/$File/3012101e.pdf)
- [30] Příjmy a životní podmínky domácností 2010: Tab. 1 Domácnosti podle postavení osoby v čele, e) subjektivní názory. *Český statistický úřad* [online]. 2011 [cit. 2014-04-14]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/t/CB0030D294/\\$File/3012111e.pdf](http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/t/CB0030D294/$File/3012111e.pdf)
- [31] Příjmy a životní podmínky domácností 2011: Tab. 1 Domácnosti podle postavení osoby v čele, e) subjektivní názory. *Český statistický úřad* [online]. 2012 [cit. 2014-04-14]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/1B00338EBC/\\$File/3012121e.pdf](http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/1B00338EBC/$File/3012121e.pdf)

- [32] Příjmy a životní podmínky domácností 2012: Tab. 1 Domácnosti podle postavení osoby v čele, e) subjektivní názory. *Český statistický úřad* [online]. 2013 [cit. 2014-04-14]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/t/8F001AC358/\\$File/3012131e.pdf](http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/t/8F001AC358/$File/3012131e.pdf)
- [33] Příjmy a životní podmínky domácností ČR v roce 2006: Tab. 1 Domácnosti podle sociálních skupin, e) subjektivní názory. *Český statistický úřad* [online]. 2007 [cit. 2014-04-14]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/2007edicniplan.nsf/t/93003122CA/\\$File/3012061e.pdf](http://www.czso.cz/csu/2007edicniplan.nsf/t/93003122CA/$File/3012061e.pdf)
- [34] Příjmy a životní podmínky domácností ČR za rok 2005: Tab. 1 Domácnosti podle sociálních skupin, e) subjektivní názory. *Český statistický úřad* [online]. 2007 [cit. 2014-04-14]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/2006edicniplan.nsf/t/93003218CD/\\$File/3012071e.pdf](http://www.czso.cz/csu/2006edicniplan.nsf/t/93003218CD/$File/3012071e.pdf)
- [35] Příjmy a životní podmínky domácností v roce 2007: Tab. 1 Domácnosti podle postavení osoby v čele, e) subjektivní názory. *Český statistický úřad* [online]. 2008 [cit. 2014-04-14]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/t/F1004F0CDF/\\$File/3012081e.pdf](http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/t/F1004F0CDF/$File/3012081e.pdf)
- [36] Příjmy a životní podmínky domácností v roce 2008: Tab. 1 Domácnosti podle postavení osoby v čele, e) subjektivní názory. *Český statistický úřad* [online]. 2009 [cit. 2014-04-14]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/t/5800201943/\\$File/3012091e.pdf](http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/t/5800201943/$File/3012091e.pdf)
- [37] Příjmy a životní podmínky domácností: Metodické vysvětlivky. *Český statistický úřad* [online]. 2012 [cit. 2014-04-14]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/1B00338EB2/\\$File/301212mc.pdf](http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/1B00338EB2/$File/301212mc.pdf)
- [38] Rezidenti - úvěr domácnostem - se selháním. *Česká národní banka: ARAD - Systém časových řad* [online]. 2003 - 2009 [cit. 2014-04-14]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cnb/STAT.ARADY_PKG.PARAMETRY_SESTAVY?p_sestuid=22450&p_strid=ABBAF&p_lang=CS
- [39] Rezidenti - Úvěry domácnostem - CZK. *Česká národní banka* [online]. 2003 - 2009 [cit. 2014-04-15]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cnb/STAT.ARADY_PKG.PARAMETRY_SESTAVY?p_sestuid=22452&p_strid=ABBAF&p_lang=CS

- [40] Seznam států EU podle ekonomických ukazatelů. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-2014 [cit. 2014-04-15]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Seznam_st%C3%A1t%C5%AF_EU_podle_ekonomick%C3%BDch_ukazatel%C5%AF
- [41] Snížil se celkový počet nařízených exekucí. *Deník.cz* [online]. 2013 [cit. 2014-04-14]. Dostupné z: <http://www.denik.cz/ekonomika/snizil-se-celkovy-pocet-narizenych-exekuci-20131230.html>
- [42] Spotřebitelské úvěry. *Česká národní banka: ČNB pro všechny* [online]. 2003 - 2014 [cit. 2014-04-14]. Dostupné z: http://www.cnbprovsechny.cnb.cz/cs/osobni_finance/pujcky/spotrebitelske_uvery.html
- [43] Stavební spoření. *Finanční vzdělávání: Společný vzdělávací projekt finančních asociací a MFČR* [online]. 2007 [cit. 2014-04-14]. Dostupné z: <http://www.financnivzdelavani.cz/webmagazine/page.asp?idk=329>
- [44] Účelové hypoteční úvěry. *Finanční vzdělávání: Společný vzdělávací projekt finančních asociací a MFČR* [online]. 2007 [cit. 2014-04-14]. Dostupné z: <http://www.financnivzdelavani.cz/webmagazine/page.asp?idk=338>
- [45] Úrokové sazby MFI - sektor obyvatelstvo. *Česká národní banka: ARAD - Systém časových řad* [online]. 2003 - 2009 [cit. 2014-04-14]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cnb/STAT.ARADY_PKG.PARAMETRY_SESTAVY?p_sestuid=19522&p_strid=AD&p_lang=CS
- [46] Úvěr z kreditní karty. *Finanční vzdělávání: Společný vzdělávací projekt finančních asociací a MFČR* [online]. 2007 [cit. 2014-04-14]. Dostupné z: <http://www.financnivzdelavani.cz/webmagazine/page.asp?idk=333>
- [47] Úvěr ze stavebního spoření. *Finanční vzdělávání: Společný vzdělávací projekt finančních asociací a MFČR* [online]. 2007 [cit. 2014-04-14]. Dostupné z: <http://www.financnivzdelavani.cz/webmagazine/page.asp?idk=331>
- [48] Zadlužení domácností - banky a družstevní záložny. *Česká národní banka: ARAD - Systém časových řad* [online]. 2003 - 2009 [cit. 2014-04-14]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cnb/STAT.ARADY_PKG.PARAMETRY_SESTAVY?p_sestuid=1539&p_strid=AD&p_lang=CS

- [49] Zadlužení domácností - ostatní. *Česká národní banka: ARAD - Systém časových řad* [online]. 2003 - 2009 [cit. 2014-04-14]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cnb/STAT.ARADY_PKG.PARAMETRY_SESTAVY?p_sestuid=1540&p_strid=AD&p_lang=CS

Legislativa

- [50] Exekuční řád. In: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2001-120>. 2001, roč. 2001, č. 120, 48.
- [51] Občanský zákoník (40/1964 Sb.). In: Občanský zákoník (40/1964 Sb.). Sbíрка zákonů [online]. 2014 [cit. 2014-04-15]. Dostupné z: <http://w.1964>, č. 40.
- [52] Občanský zákoník (nový). In: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89#cast1>. 2012, roč. 2012, č. 89, 33.
- [53] Trestní zákoník. In: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40>. 2009, roč. 2009, č. 40, 11.
- [54] Zákon o daních z příjmů. In: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-586#cast2>. 1992, roč. 1992, č. 586, 117.
- [55] Zákon o dluhopisech. In: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-190>. 2004, roč. 2004, č. 190, 63.
- [56] Zákon o spotřebitelském úvěru a o změně některých zákonů. In: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2010-145>. 2010, roč. 2010, č. 145, 52.
- [57] Zákon o úpadku a o způsobech jeho řešení (Insolvenční zákon). In: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-182>. 2006, roč. 2006, č. 182, 62.